

ประชุมนิทานพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒
ภาคที่ ๑

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พิมพ์จัดลงพระมหากุณาธิคุณ
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
ในโอกาสวันมหาธีรราชเจ้า
๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

คำนำ

เนื่องในวาระวันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่ง ในวันอาทิตย์ที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ และวันคล้ายวันประสูติพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ในวันเสาร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้จัดพิมพ์หนังสือ *ประชุมนิทานพระราชนิพนธ์ ภาคที่ ๑* เพื่อเป็นการบูชาพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสนองพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ ดังที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาเป็นประจำทุกปี

ประชุมนิทานพระราชนิพนธ์ ภาคที่ ๑ นี้ เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่แสดงถึงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทางด้านวรรณคดี สมกับพระสมัญญานาม “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ที่ปวงชนชาวไทยน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวาย การจัดพิมพ์ครั้งนี้ซึ่งคงรูปลักษณะและตัวสะกดการันต์ตามฉบับที่เก็บรักษาไว้ที่ห้องหนังสือหายาก ศูนย์วิทยุวิทยากรจึงเป็นการอนุรักษ์วรรณคดีที่มีสาระและเพียบพร้อมด้วยสุนทรียศิลป์ให้ดำรงคงอยู่คู่บรรณพิภพสืบไป และเป็นเครื่องหมายแห่งความจงรักภักดีของชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งหมด

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล)

อธิการบดี

ประชุมนิทานพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒

ภาคที่ ๑

หุ้มแพร พระโสภณอักษรกิจ (เล็ก สมิตะสิริ)

พิมพ์ที่อุบลเกล้า ฯ ถวายฉลองพระเดชพระคุณ

ในารพระบรมศพ

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กรมบัญชาการสมวาร

ณวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงฉายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐

คำนำ

ด้วยหุ้มแพร พระไภษณอักษรกิจ (เล็ก สมิตะสิริ) มาแจ้งความ
ยังหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่ามีความปรารถนาจะพิมพ์
หนังสือทูตเกล้า ๆ ถวาย เช่นการสนองพระเดชพระคุณ สำหรับ
พระราชทานแจกในขุณยาสมาจารแห่งพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระรามา
ธิบดีศรีสุนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สักเรื่อง ๓ ข้อ
ให้กรรมการช่วยเลือกเรื่องหนังสือให้ ข้าพเจ้าระลึกลงกระแสรพระราช
ดำริที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชปรารภว่า ในวารพระบรมศพ
สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช จะพระราชทานหนังสือซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์
รัชกาลที่ ๖ ให้เป็นการเฉลิมพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่ง
เสด็จสวรรคต จึงคิดเห็นว่า หนังสือซึ่งผู้อื่นจะพิมพ์ทูตเกล้า ๆ ถวาย
สนองพระเดชพระคุณในวารพระบรมศพนั้น ถ้าเป็นทำนองคลองเคียง
กับหนังสือซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริหูกจะเป็นการสมควร
หนักหนา จึงได้ให้ค้นหาหนังสือเรื่องต่าง ๆ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์แต่ครั้งยังมีได้เสด็จเถลิง
ถวัลยราชสมบัติ มีพิมพ์แยกย้ายอยู่ในที่ต่าง ๆ มารวบรวมตามประเภท
พิมพ์จนเป็นเล่มสมุด ดังเช่นเรื่องนิทานในหนังสือทวขุณยาทพิมพ์
ในสมุดเล่มนี้

ข้าพเจ้าได้ทูลขอให้พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
ซึ่งจะได้รับตำแหน่งอุปนายกกรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนคร และ
จะเป็นผู้ช่วยในเรื่องการพิมพ์หนังสือในหอพระสมุด ๆ ปลูกเปลื้อง
ภาระของข้าพเจ้าไปภายนอก ให้ช่วยทรงเรียงคำอธิบายต่อไปนี้

“พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือไทยไว้เกือบจะทุกแพนง ในแพนงกวามีทั้งฉันทน์ ลิลิต แลกกลอน ไซ้แต่เท่านั้นฉันทน์ทบทแต่งกันในภาษาไทยมีก็อย่าง โคลงก็อย่าง แลกกลอนก็อย่าง ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้แทบจะทุกชนิด ส่วนแพนงร้อยแก้วนั้นก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้มาก แลอาจแยกได้เป็นหนังสือหลายประเภท ถ้าเทียบพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วบางเรื่องกับกลอนพระราชนิพนธ์บางแห่ง ก็เห็นได้ว่ามีลักษณะห่างไกลกันมาก เป็นต้นว่าคำราในวิชาทหารซึ่งไม่มีลักษณะของกวีเลย ย่อมผิดแผกกับฉันทน์สังวาสซึ่งเป็นคำกล่าวของกวีล้วน จะหาวิธีเรียบเรียงร้อยคำอันเป็นของนักรบนั้นมิได้ หรือพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วซึ่งเป็นเรื่องแสดงธรรมหรือฉันทน์ที่กล่าวพุทธศาสนานิกาย เหล่านี้ย่อมเป็นหนังสือต่างชนิดตรงกันข้ามกับนิทานขบขัน หรือกลอนซึ่งเข้าให้เกิดความหัว ฉันทน์เป็นตัวอย่าง

ธรรมดาคนก็ประพันธ์ เมื่อฉันทน์ทางใดก็มักจะทำได้อยู่แต่ในทางนั้น ถ้าจะแต่งหนังสือนอกทางออกไป อย่างว่าแต่ตรงกันข้าม ถึงเพียงแต่ผิดทางที่คุ้นเท่านั้น ก็ไปไม่ใคร่ได้ แต่พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ มีวงกว้างแทบจะโอบทั่วไปทุกประเภทแห่งการแต่งหนังสือไทย มีลักษณะแผกเพี้ยนห่างไกลกันโดยประการที่แสดงมาแล้ว จนทำให้ต้องกล่าวว่าบรมซึ่งมีความสามารถกว้างขวางทั่วถึงไปทุกแพนงแห่งการแต่งหนังสือไทยนั้นมันอยู่นัก

สมมติกันนิทานพระราชนิพนธ์บางเรื่องมารวมไว้ ขนานนามว่า “ประสมนิทานพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖” เล่มนี้เป็นเล่ม ๑ ยังมีเล่ม ๒ และเล่มอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งจะได้รวมมาลงพิมพ์ตามโอกาสอันควร ในภายหน้า

นิทานชุดนี้ได้ทรงพระราชนิพนธ์ในสมัยที่ทรงตั้งสมาคมขึ้นไว้หมู่หนึ่งพระราชทานชื่อว่า “ทวีปัญญาสโมสร” มีเจ้าหน้าที่ราชการเป็นสมาชิกเป็นอันมาก ในเวลานั้นยังไม่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ยังทรงพระอิศริยยศอยู่ในตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ประทับอยู่ที่พระราชวังสราญรมย์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้สวนสราญรมย์เป็นสำนักของสโมสร สโมสรได้ออกหนังสือพิมพ์รายเดือนชื่อว่า “ทวีปัญญา” ได้ทรงชักชวนผู้สนใจในทางแต่งหนังสือให้เรียบเรียงเรื่องต่าง ๆ ส่งลงพิมพ์หลายท่าน แต่ทรงพระราชนิพนธ์มากกว่าผู้อื่น หนังสือซึ่งผู้อื่นแต่งนั้น อันที่จริงก็ทอดพระเนตรหรือทรงแก้ไขก่อนส่งลงพิมพ์แทบจะทั้งสิ้น เพราะจนถึงแม้จะมีข้าราชการในพระองค์เป็นเจ้าหน้าที่ที่เสมอว่าทรงจัดเองแทบทั้งสิ้น เว้นแต่เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินทางไกลแรมหลายเดือน (เช่นมณฑลพายัพเมื่อยังไม่มีทางรถไฟ) จึงได้พระราชทานมอบภาระไว้แก่ผู้ทรงไว้พระราชหฤทัย ให้จัดออกหนังสือไปโดยลำพังตลอดเวลาที่เสด็จไม่อยู่ ดังนี้ข้าง แต่ที่เป็นเช่นนั้นก็น้อย นิทานแลเรื่องชนิดอื่น ๆ ที่ทรงพระราชนิพนธ์ในครั้งนั้น ลงพระอิศริยยศทรงๆ ก็มี ทรงใช้นามอื่น ๆ แต่พอเป็นที่หมายก็มาก นามเหล่านั้นทรงใช้หลายนาม จำเพาะในทวีปัญญามี “น้อยลา” “สุครีพ”

“ นายแก้วนายขวัญ ” เป็นต้น ภายหลังกษัตริย์บุญญาบงไถ่ทรงใช้นามอื่น ๆ อีกหลายนาม การที่ทรงใช้นามหลายนามนั้น คงจะเป็นเพราะธรรมเนียมคนอ่านหนังสือ ถ้าเห็นเรื่องไหนก็ักชอขบคายตัวผู้แต่งหรือเที่ยวชวนชววยไต่ถาม การที่มื่อนามแปลก ๆ ออกมา จึงเป็นเครื่องยั่วให้ทายแลเที่ยวสืบสวน เป็นเครื่องสนกอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งสังเกตว่าเดิมตั้งพระราชหฤทัยจะใช้นามหนึ่งสำหรับหนังสืออย่างหนึ่ง เป็นต้นว่า “ น้อยลา ” สำหรับนิทานชนิดหนึ่ง “ นายแก้วนายขวัญ ” สำหรับนิทานอีกชนิดหนึ่ง “ พันแหลม ” สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทหารเรือ “ ศรีอยุธยา ” สำหรับเรื่องละคอนฉวี เป็นต้น ความตั้งพระราชหฤทัยเช่นนั้น ต่อมาก็เปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่โดยมากเป็นเช่นนั้น

การรวบรวมหนังสือชกนเก็บตามประเภทหนังสือ แยกนิทานไว้พวกหนึ่ง แลหนังสือซึ่งมีลักษณะอย่างอื่นก็แยกไว้เป็นพวก ๆ ไป มิได้เอานามที่ทรงใช้ ในเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์นั้นเป็นประมาณ ดังปรากฏในเล่มนี้ แลจะเห็นได้ ในเล่มหลัง ๆ ต่อไป ”

หวังใจว่าผู้ที่ได้รับพระราชทานสมุดพระราชนิพนธ์เล่มนี้ไป จะเป็นทีพอใจเป็นส่วนมากด้วยกัน

๑๖ ทรงพระอักษร สถานายก

ทอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๗ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๘

สารบา^รพ[ี]

๑	เรื่องเหาะเหิ ^ร เทิ ^ร เทิ ^ร อากาศ	หน้า ๑
๒	เรื่องความทือ ^ร ของค ^น เรา	„ ๔
๓	เรื่องสุนท ^ร ความตามส ^ว ส ^ว ต [ิ] ร [ิ] ก ^ษ า	„ ๙
๔	เรื่องทำตามพิน [ิ] ย [ั] ก ^ร ร ^ม	„ ๑๔
๕	เรื่องท ^ค ล ^อ ง ^ค ว ^ม ไ ^ห ว ^พ ริ ^บ	„ ๒๒
๖	เรื่องยา ^ค ว ^เ ไ ^บ า	„ ๓๑
๗	เรื่องราย ^ง าร ^ก าร ^ป ระ ^ช ม ^ป ลา ^ล ิ ^{เม} น ^ต ์ ^ส ย ^า ม	„ ๔๒
๘	นิทาน ^ก ระ ^ห ึ ^บ เรื่อง ^ค ุ ^ก ะ ^ต ุ ^น	„ ๕๒

ประชุมนิทานพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒

๑ เรื่องเหาะเหิรเทิรอากาศ

คนเราตั้งแต่โบราณมาจนบัดนี้ก็ทำอะไร ๆ สำเร็จประสงค์ไปได้หลายอย่างแล้ว ยิ่งแต่ใช้ลักษณะไปมาอย่างนกไม่ได้เท่านั้น มิใช่ว่าไม่มีคนใดตั้งใจ ใดเคยออกความคิดเพื่อจะเอาอย่างนกนั้นหลายครั้งหลายหนแล้ว ท่านพวกต้องการสำเร็จปรอท สำเร็จลงมาทางหน้าต่างาหักแขนหักเสียแล้วก็นับไม่ถ้วน พวกฝรั่งที่อยากบินก็มีหลายคน สู้สำห้ทำข่างติดตัวหรือทำแม่ขึ้นให้ลอยขึ้นไปในอากาศ แต่ก็ยังไม่ปรากฏเลยว่าได้ บินไปได้ไกลเพียงใด มีปรากฏแต่ว่าเป็นอันตรายแก่ร่างกายบ้าง เป็นอันตรายแก่ทรัพย์สินบ้าง เป็นอันตรายแก่ชีวิตบ้าง ความประสงค์ก็ยังไม่สำเร็จได้ ข้าพเจ้าไปนั่งคุยกับสมาชิกหลายท่าน ในห้องสมุดทวีปัญญาสโมสร คุยกันไปคุยกันมากก็เลยไปถึงเรื่องเหาะเหิรเทิรอากาศ ท่านสมาชิกผู้หนึ่งจึงกล่าวขึ้นว่า อ้ายการทำข่างหรือทำแม่ขึ้นนี้ ถึงจะสำเร็จก็ไม่ได้ สู้เหาะหรือไปด้วยตัวเปล่า ๆ ไม่ได้ ควรจะมีใครคิดยาหรือคาถาอะไรสักอันสำหรับทำให้คนเหาะได้ ท่านสมาชิกอีกคนหนึ่งเป็นคนชอบขัดคอจึงเอ่ยขึ้นว่า

“ต่างว่าเราเหาะสำเร็จละ เวะจะเลยวสำเร็จละหรือ คุณทำจะยาก คุณแค่ขอลงคนคิดสำเร็จแล้ว แต่พอจะถอยทำกันขึ้นก็เฟเลย นี่ยายยาหรือคาถาอาคมของแกหนะ ถึงจะทำให้เหาะได้ ก็คงไม่ทำให้เลยได้”

สมาชิกคนที่ ๓ จึงกล่าวกันว่า

“ถ้าได้อย่างความกตัญญูละก็เที่ยว ยานันต้งใช้สำหรับทานิวซ์ แล้วซีไปทางไหนก็เหาะไปหรือไปทางนั้น จะเลี้ยวทางไหนก็เลี้ยวได้ตามใจ เมื่ออยากจะลงคืนก็ซลลงมากิน แล้วถ้าไม่อยากจะเหาะต่อไป เวลาถึงนิวเสี่ยก็แล้วกัน ”

สมาชิกที่ประชุมอยู่นั้นต่างคนต่างก็หัวเราะ แล้วก็สนทนากัน เอะอะต่อไป จนถึงเวลาปิดห้องสมุด ก็ต่างคนต่างกลับไปบ้านของตน คำนวนนั้นข้าพเจ้าเป็นอะไรก็ไม่ทราบ ให้ป่วตนั้นเป็นกำลัง ข้าพเจ้าก็ลุกขึ้นไปเหยียขวคยามาทานิว พอทาเสร์ยังไม่ทันวางขวคยา โคนโตะตั้ง ข้าพเจ้านึกว่าที่หาวนอนเต็มแก้งโคนโตะ แล้วข้าพเจ้า ก็หันหน้ากลับไปทางเตียงนอน ในเวลานั้นอยู่ข้างจะมีค ข้าพเจ้าก็เออมีมือออกไปเพื่อจะคลำมือให้โคนอะไร ในทันโคนนั้นข้าพเจ้าก็รู้สึกตัวแล้ว หัวออกไปโคนฝาผนังตั้งเป็เรียงใหญ่ หน้าโน้นขึ้นมาเท่าลูกมะนาว คลำไปคลำมาอีกสักหน่อยจึงพบเตียงข้าพเจ้าก็ลงนอน ตามธรรมดาทำนอน สบายของข้าพเจ้าก็ต้องนอนตะแคงเหยียดแขนออกไปให้เต็มที พอ ข้าพเจ้าวางตัวตั้งทำจะนอนให้สบาย รู้สึกตัวปลิวหัวออกนอกเตียง โคนฝาอีกเป็เรียงใหญ่ ทำเอาระบม ข้าพเจ้าก็ลุกขึ้นคลำแขนขวคซึ่ง โคนฝาเป็เรียงนั้น พอเหยียดแขนขวคตรงก็รู้สึกเหมือนใครมากทหัวให้ นังกระแทกต้งลงไปก็บพนออกรู้สึกเคื่อง แต่ข้าพเจ้าก็รู้ยู่ที่ว่าไม่มีใคร อยู่ในห้องนั้นนอกจากตัวข้าพเจ้า ในทันโคนนั้นก็อย่างไรขึ้นมาไม่ทราบ

ยกนิ้วขึ้นมาคม เอ ซอบกลกโลกินยายังไม่เคยพบเลย ไม่ใช่ยาสำหรับ
 ทาแกเมื่อยแก้ช้ำตามธรรมดาเป็นแน่แล้ว พอทรายเช่นนี้แล้ว ข้าพเจ้า
 ก็ทรายทันทีเป็นแน่นอน (ทำไม่ถึงแน่นอนนัก ข้าพเจ้าก็ทำได้)
 ว่ายานี้เป็นยาสำหรับทาให้เหาะได้ นึกประหลาดใจนึก ๆ ว่าใครช่างเอา
 มาวางไว้ที่นั่น ช่างทำได้เสียเลยว่ามีใครเอามาหรือไปซื้อมาเอง ก็
 เปล่า พอกลับจากสโมสรก็ตรงมาย่าน ไม่ได้มาแวะที่ไหน

เออ ออย่าเลย ไหน ๆ เราก็อทยานนั้นเข้าไปแล้ว ลองดูก็มีคน
 ลักที่ เวลานั้นเราอยากขึ้นลงขึ้นไปบนหัว ของที่จะลุกขึ้นได้สบาย
 โดยไม่ต้องออกแรงเลยจนนึก

พอกิจเช่นนั้นแล้วก็นั่งตรงขึ้นไป แลเตรียมไว้ว่าพอขึ้นถึงที่
 แล้วก็จะเลิกเสีย ที่ไหนเล่าหัวโคนเพดานเปรียงใหญ่ ออกซัดใจ
 กลับลงมา ตัวก็กระแทกดังลงไปกับพื้นอีก เอ จะทำอย่างไรดี ถึงจะรู้ว่า
 เมื่อไรเราควรเลิกดี หรือบางที่ททยานแล้วจะไม่ควรอยู่ในห้องกระมัง
 ถ้าออกไปข้างนอกถึงจะเห็นได้ว่ายานจะทำประโยชน์ให้ข้าพเจ้าอย่างไรบ้าง
 คิดเช่นนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็กำมือแน่นแตรไปที่หน้าต่าง ขยับขึ้นไปยืนบนเชิง
 หน้าต่าง บ้านข้าพเจ้าอยู่ในตึกแถวห้องนอนอยู่ชั้นบน ข้าพเจ้ามองดูตาม
 ถนนเห็นผู้คนเงยปากขึ้นดูตรงออกไป ในทันใดนั้นข้าพเจ้าก็รู้สึกตัว
 ปลิวออกไปจากหน้าต่างโดยรวดเร็ว ยังไม่ทันเสียวโค่นตึกแถวข้ามฟาก
 เปรียงใหญ่ ออกขึ้นไปประเดี๋ยวหนึ่ง แล้วข้าพเจ้าก็ให้ออกมาเสีย
 จากตึกแถว

แหม อ้ายการเที่ยวครั้งนี้มันช่างยากเย็นเสียจริง ๆ จะเลี้ยว
 แต่ละทีของระวางเสียแทบตาย มันคอยแต่จะเร็วเกินไปเสมอ ก็ไม่ค
 ก็โดนคันไม้ โคนเสาโคม บางทีถึงโคนคอก ปราคไปทางโน้น ปรุกมา
 ทางนี้ราวกับเรือไฟทางเสื่อหูก ข้าพเจ้าหัวเราะเรื่อย ๆ ไปจนถึงสามเพ็ง
 พวกจีนออกมามองดูกันแน่น สักภาษากันเอะอะ ๆ ประเดี๋ยวตาแจ็กแก่
 คนหนึ่งไปควักประทัดออกมาจกแล้วลงเคาะให้ข้าพเจ้ากลางถนน ที่จะ
 นึกว่าข้าพเจ้าเป็นเซียน ตาแจ็กแก่ลักชนพุดโลด ๆ อยประเดี๋ยว พวกแจ็ก
 ทุกคนต่างคนก็ลงเคาะ ข้าพเจ้าเห็นสนุกก็เลยแกล้ง่วนอยู่ตามเหล่านั้น
 ข้าพเจ้าอดหัวเราะไม่ได้ใส่ก่าก ๆ แล้วก็ตกลงมาคังใหญ่ คราวนี้
 ระยมไปทั้งตัว ข้าพเจ้าซนวชนไปอีกก็ไม่ซน เอ นั่นเป็นอะไร เหลี้ยวไป
 เหลี้ยวมา แจ็กหายไปในหมกคกนั้น ตะกุกไฟกนแดง นัยังใจมีแต่แสง
 สว่างรว ๆ ข้าพเจ้านั่งชมมอง พทโธ่หนึ่งปะอยู่หน้าเคียงเวานเองแหละ
 เห็นจะเสียทีเสียแล้ว อ้ายตกตงก็ตกเคียงนงเอง นกออกเสียใจแก่.....!

๒๒ เรื่องความตอของคนเรา

เมื่อเร็ว ๆ นี้เองข้าพเจ้ามจรจะต้องไปหัวเมือง ทางนี้ไม่มีรถไฟ
 จึงจำต้องลงเรือเมลไป เรืองอื่น ๆ ก็ไม่สู้กระไรนัก มาเกิดตรอนมาก
 ตรงที่ไม่มีใครพุดควย นั้นแหละอาการหนักแท้ ๆ ที่เดียว ข้าพเจ้า
 ตรวจดูตามพวกโดยสานเรือเมลนั้นควยกัน ไม่แลเห็นผู้ใดที่น่าสนทนา
 ควยเลย ข้าพเจ้ายืนดูตามทางที่เรือแล่นไปนั้นสักครู่ก็ควยก็เบอ เพราะ

ธรรมดาการเค็รทางถ้าไม่ใครคอยช้แจงให้ว่า ทัศนคตแห่งนั้นแห่งนี้
 มีของประหลาทอย่างนั้นหรืออย่างนี้ ก็หมคความสนก ถ้าจะคไปไม่รู้
 เรื่องราวอะไร ที่แห่งใดจะเป็นที่ควรประหลาท อ้อ อ้อ ก็เหมือนอกย
 ที่ธรรมดา บ้านจะเป็นบ้านขยหรือบ้านฝรั่งกรุงเก่า หรือบ้าน
 กำนันเชียวผู้ใหญ่ค้ำอะไรก็เหมือนอกัน วดนจะเป็นวัดที่มีชื่อเสียง
 ในพงศาวดาร หรือวัดที่ทาสายยลัสสร้างเมือวานชนนิกก็เมืออาจจะทราบ
 ได้ เพราะคนนั้นข้าพเจ้าคอยประเด็ยเด็ยวกัเขือ ข้าพเจ้าไปเล็ชคที่
 หนึ่งพอให้ไกลคนน้อย แล้วกัควกหนังสือพิมพ์อดมาจากกระเข้านัง
 อ่านอยู่ ลักประเด็ยวหนึ่งมีชายผู้หนึ่งแต่งตัวเรียบร้อยพอดประมาณ
 สังกศคเป็นผู้ใหญ่อายุแกราว ๕๐ กว่า เค็รไปเค็รมาอยู่คร้หนึ่งแล้ว
 ก็มานังลงข้างข้าพเจ้า แกนังนี้ไม่ว่ากระไรอยู่เป็นคร้ใหญ่ ๆ ข้าพเจ้า
 ก็เฉยอยู่ ประเด็ยวตานั้น (แกช้ออะไรข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ แต่หน้า
 ตาแกสมช้อแจ่ม เพราะคนนั้นข้าพเจ้าจึงเรียกแกว่าตาแจ่มค้อไป)
 ตาแจ่มแกกระเด็ยไกลข้าพเจ้าเข้ามาหน้อยหนึ่งแล้วแกก็เอ็ชขน

ตาแจ่ม.— “รับประทานโทษเถอะ ว่าคุณเท็ยวครนเห็นจะไม่
 ใคร่สนก”

ข้าพเจ้า.— “อืม ก็ไม่สนก แต่ฉันไมได้มาสำหรับเท็ยวเล่น
 ฉินมาธุระ”

ตาแจ่ม.— “ผมนึกแล้ว ถ้าคุณมาเท็ยวสำหรับความสยบาย คง
 ไม่มาคนเท็ยว”

ข้าพเจ้า.— “แน่ที่เดียว ก็ลงละ ลงไปกระหม่อมกันหรือ”

ตาแจ่ม.— “ตัวกระผมจะว่ามาหรือก็ได้ แต่ผมก็ได้ความสนุกในส่วนตัวด้วย”

ข้าพเจ้า.— “ยังไปไม่เห็นลงพูดกับใครเลย ลงจะได้ความสนุกที่ตรงไหน”

ตาแจ่ม.— “ผมสนุกที่ดูความตลกของมนุษย์เล่น คนวานคือมากทุกคนนะขอรับ ไม่มากก็น้อย ก็แต่พวกเหล่านี้ขี้ขอรับ คุณกับผมนั่งอยู่เป็นนาน ไม่ยกมีใครมาเกี่ยวข้องกับเลยสักคนเดียว นี่ถ้าต่างว่าคุณกับผมนี้ไม่อยากให้คนเหล่านี้ดูหรือเข้ามาใกล้ คงยังจ้องยิ่งแฉะเข้ามาให้ใกล้จึงได้ นี่ดูเถอะเพราะผมมาตัวเปล่าอย่างนี้แล้วถึงใคร ๆ จะดูหรือเข้าใกล้เท่าใดผมไม่ว่าก็ไม่มีใครเข้าใกล้ ถ้าลองกระผมถูกไปลึศจับใส่กุญแจมือมา ผมก็คงไม่อยากให้คนมาดูผมหรือเข้าใกล้ผม แต่คนต้องดูผมทุกคนเป็นแน่”

ข้าพเจ้า.— “ก็เห็นจะจริง แต่นั่นมันอยู่ข้างควรวคอยู่หน่อย เวลาขึ้นลงแปลกกว่าคนธรรมดา คนต้องอยากคอยเอง เวลาขึ้นลงไม่แปลกกว่าคนธรรมดาอะไรเลยเขาก็ไม่ดู จะเอาเรื่องนี้เป็นพยานว่าคนดูไม่ได้”

ตาแจ่ม.— “ก็จริงอยู่ แต่ที่คิดจะเถียงว่าคนไม่ตอมนั้น ผมเห็นเถียงไม่ได้ คนเรามันตอมาแต่เด็กแล้วนขอรับ คุณเคยเห็นเด็กคนไหนที่ไม่อยากทำของที่ใหญ่ห้ามข้างหรือขอรับ”

ข้าพเจ้า.— “ซอว์จริงอวย”

ตาแจ่ม.— “จริงแน่ละสิซอว์ ๗ ผมเชื่อว่าถ้าจะห้ามเด็กไม่ให้ทำอะไรยุ่งๆ ให้ทำเข้า ๗ คุณเหมือนจะได้ผลดีกว่าห้ามแท้ ๆ เป็นคนว่าเราไม่อยากจะให้เด็กเล่นไฟๆ ให้เล่นเข้า ๗ เด็กนั้นคุณเหมือนจะเลยสันอยากเล่นไฟ ๗ ไม่เชื่อคุณลองดูเถอะ”

ข้าพเจ้า.— “ฉันยังไม่ม่ียศ”

ตาแจ่ม.— “ไม่มีหลานหรือญาติเด็ก ๆ บ้างหรือซอว์”

ข้าพเจ้า.— “หลานนะมีตอก แต่ฉันเชื่อว่าพ่อแม่ของเด็กนั้นคงจะขณายฉันใหญ่เป็นแน่ ถ้าฉันไปยให้เล่นไฟ”

ตาแจ่ม.— “ถ้าอย่างนั้นข่าวเด็ก ๆ คุณไม่มีบ้างหรือ”

ข้าพเจ้า.— “มี แต่มันก็ไม่เด็กนัก ฉันมีเจ็ดออยออยคนหนึ่งอายุ ๑๔ หรือ ๑๕”

ตาแจ่ม.— “เด็กเท่านั้นก็โตซอว์ ๗ อย่างว่าแต่เท่านั้นเลย คนผู้ใหญ่ ๆ หัวเกอยหงอกก็ลองเล่นดูได้”

ข้าพเจ้า.— “เจ้าออยของฉันนะ มันก็สันอยาก เล่นไฟเสียแล้วนะ”

ตาแจ่ม.— “ก็ลองมันอย่างอนสิซอว์ ๗ ลองอย่างนี้ก็ได้ ลองเอาอัฐีสองสามอัฐีวางไว้ในห้อง แล้วบอกมันว่าอัฐินี้เจ้าจะชะโมยกชะโมยเถอะ ๗ เท่านั้นแหละซอว์ ๗ อัฐินั้นเป็นไม้หยาเป็นแน่ที่เดียว ไม่เชื่อคุณลองดูเถอะ”

ข้าพเจ้ากลัววาระแล้วก็เลยคุยกับตาแจ่มเรื่องอื่น ๆ ต่อไปจนถึง
ตาแจ่มแกกขานจากเรือเมลันนี่ไป ส่วนตัวข้าพเจ้าก็ไตร่ตรองดูตามคำ
ตาแจ่มแล้วว่าแล้วก็เลยตกลงในใจว่า พอลงไปถึงบ้านจะลองทำตาม
แกว่าดีที่จะไปจริงหรือไม่

ข้าพเจ้าลงถึงบ้านแล้ว ข้าพเจ้าก็หยิบอิฐออกมาจากกระเป๋
รวมเป็นราคาเพียงหนึ่ง วางลงบนโต๊ะ แล้วข้าพเจ้าก็เรียกเจ๊กบ๊วยมา
ข้าพเจ้า.— “นี่แน่เช้ง เห็นอิฐใหม่ละ นี่แหละเพียงหนึ่ง
เจ้าชะโมยเสียเถิดนี้”

เจ๊กบ๊วย.— ทำหน้าคั้น “พี่ใส่ผมยาวเลยขอล้วย ผมไม่ได้
ชะโมยนายเลย”

ข้าพเจ้า.— “เอาเถอะ เมื่อก่อนเจ้าจะเคยชะโมยมาข้างแล้วหรือ
ยั้งก็ขังเถอะ อิฐที่วางอยู่บนโต๊ะนั้นนะเราอนุญาตให้เจ้าชะโมยละ”

เจ๊กบ๊วย.— “ผมไม่ชะโมยนายลอกขอล้วย เสือที่หายนะหาย
เมื่อส่งไปฟอกนะขอล้วย”

ข้าพเจ้า.— “เถอะน่า ไม่ต้องพูดว่าไร แต่เจ้าเข้าใจในเรื่องอิฐ
บนโต๊ะนี้แล้วนะ”

เจ๊กบ๊วย.— “ขอล้วยนายว่าผมชะโมยไปก็ล่าย”

ข้าพเจ้า.— “เออถูกต้อง”

ที่ข้าพเจ้าจะเล่าต่อไปนี้ มันก็ ๆ คุยช่างไม่น่าเชื่อเลย ถ้าข้าพเจ้า
ไม่ได้ถูกเขาเองกับตัวก็คงไม่เชื่อ คิดดูเถิดท่าน อิฐเพียงหนึ่งทีข้าพเจ้า

วางทิ้งไว้บนโต๊ะนั้นอยู่ได้เกือบ ๗ วันไม่หายจนอันธพาลตัวเดียว ข้าพเจ้าอยากจะลองดูให้ถึงดี จึงเติมเงินเหรียญเพียงลงในกองนั้นอีกเหรียญหนึ่ง ทิ้งไว้ ๓ วันเงินก็ยังอยู่ครบบริบูรณ์ เติมเหรียญสลึงอีกเหรียญหนึ่งก็ยังไม่วายอีก จนถึงเติมเงินบาทลงไปบาทหนึ่งแล้วก็ยังเรียบร้อยดี ข้าพเจ้าออกรู้สึกนับถือตาแจ่มมากกว่าแกช่างทนายใจคนดกที่จริง แต่อยากจะลองให้สินแต่มีสักที วันหนึ่งพอแจ็กบอยเข้ามาในห้อง ข้าพเจ้าก็ควักธนบัตรราคา ๒๐ บาทออกมาวางลงบนโต๊ะด้วยกันกับเงินที่กองไว้เก่า แล้วก็บอกกับแจ็กบอยว่า ให้ชะโมขไปตามที่ใดเคยบอกทุก ๆ คราวเมื่อเติมเงินลงในกองนั้น พอบอกแล้วข้าพเจ้าก็ออกจากบ้านไปทำการของข้าพเจ้าตามเคย ครั้นเวลาเย็นกลับไปบ้าน เรียกหาตัวแจ็กบอย เอ๊ะหายไปไหนหาตัวบ้านก็ไม่พบตัว ข้าพเจ้าก็วิ่งเข้าไปในห้องตรงไปที่โต๊ะที่วางเงินไว้เกลี้ยง ! เหลือแต่โต๊ะเปล่า ทั้งธนบัตรทั้งเงินและอันธพาลไม่เหลือเลยตัวแจ็กบอยก็ยังไม่กลับมาจนทุกวันนี้ ในเวลานั้นข้าพเจ้าไม่อยากจะพบใครมากเท่าตาแจ่มเลย ทำอย่างไรจะได้พบแก่อีกสักที.

๓ เรื่องสุนทรภู่ตามตัวสัตว์รักษา

ข้าพเจ้ามีเพื่อนอยู่คนหนึ่ง กลับมาจากเมืองนอกใหม่ ๆ นั้นแหละ ถ้าจะไปโดยจริงเขาก็กลับมาหลายเดือนแล้วละ แต่ก็ยังอยู่ในฐานใหม่ เขาชื่อ เขาเถอะเรียกเขานายเมกเถอะดีกว่า นายเมกคนนั้น

เป็นคนตั้งใจดีแท้ ๆ แต่เป็นคนเคราะห์ร้ายจริง ๆ ทำอะไรให้ดีมักจะกลายเป็นตรงกันข้ามไปเสมอชอชอกลแท้ ๆ จะเรียกอย่างอื่นนอกจากเคราะห์ร้ายไม่ได้ที่เดียว เมื่อก่อนเขาไปเมืองนอก เขาไปอยู่โรงเรียน เกือบกับข้าพเจ้าเรียนอยู่ชั้นเดียวกัน แต่เขาได้สัปดาห์ชีพ ข้าพเจ้าไม่ได้ เพราะฉะนั้นเขาจึงได้ไปเมืองนอกข้าพเจ้าไม่ได้ไป พอเขากลับมาถึงกรุงเทพฯ เขาจะไปหาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงพูดกับเขาว่า

แกระวังอย่าให้เป็นนายประคิชฐ์นะ

(ท่านผู้อ่านบางท่านซึ่งได้เคยอ่านหนังสือพิมพ์ “อัมพวาสมัย” คงจะรู้จักนายประคิชฐ์แล้ว) นายเมกยังไม่เข้าใจว่า นายประคิชฐ์นั้นคือใคร ข้าพเจ้าก็อธิบายให้ฟังแลพกข้าอีกว่า แกอย่าเป็นอย่างนั้นอีกนะ นายเมกสั่นศีรษะแล้วพูดว่า แกไม่ต้องกลัวว่าฉันจะเป็นเช่นนั้น ฉันจะตั้งใจประพฤติอย่างไทยแท้ทีเดียว ข้าพเจ้าก็แสดงความยินดีว่า นายเมกได้ตั้งใจเช่นที่กล่าวนั้น

อยู่มาไม่ช้า นายเมกไปหาข้าพเจ้าอีก ข้าพเจ้าสังเกตเห็นหน้าตาไม่ค่อยสบาย ข้าพเจ้าจึงถามว่า เอ๊ะ นี่แกเป็นอะไร

นายเมกสั่นศีรษะแล้วตอบว่า ฉันจะเล่าให้แกฟัง เมื่อเร็ว ๆ นี้เองแหละฉันไปร้านหนังสือ เห็นสวัสดิศรึกษาเขาก็เลยซ้อเล่มหนึ่ง แล้วก็ตกลงในใจว่า จะลองถือตามคำสั่งสอนในนั้นให้ทุก ๆ ข้อ พอรุ่งขึ้นฉันก็ลุกขึ้นเนกเข้าสวดมนต์ ตามที่เขาว่าในสวัสดิศรึกษา ในเวลาที่กำลังสวดมนต์อยู่นั้น น้องชายฉันมันเข้าไปในห้อง พอเห็นฉันเขาก็

หัวเราะใหญ่แล้วถามว่าฉันทำอะไรขุ่นขี้มำรารวกับย่า ฉันก็อธิบายให้
เขาฟังว่าฉันสวดมนต์ตามสวัสทริภิกษาแนะนำ เจ้าน้องชายหัวเราะเยาะ
ใหญ่ ฉันออกซัดใจแก่ แต่ครั้นจะพูดว่ากล่าวด้วยเสียงแรงก็กลัวจะผิด
สวัสทริภิกษาไป ฉันก็เลยหัวเราะเสียด้วย ตั้งแต่นั้นเจ้าน้องชายก็เข้ามา
ล้อฉันทุกวันเวลาเช้า ๆ ฉันจะทำอย่างไรจึงจะไม่ให้เขาล้อได้

ข้าพเจ้าเองก็อยากหัวเราะเหมือนกัน แต่เกรงใจนายเมก ข้าพเจ้า
ก็ทำหน้าเฉยไว้แล้วพูดว่า ถ้าฉันเป็นตัวแกฉันจะทำอย่างนี้ พอ
น้องชายเข้ามาล้อฉันจะยิ้มแผลพคด้วยอย่างใดเหมือนแต่ก่อน แต่พอ
เจ้านั้นแผลตตัวฉันก็จะโชนหัวมันให้เจ็บสักทีหนึ่ง

นายเมกสันคิริษะแล้วพูดว่า มันจะมียิ่งร้ายไปกว่าพูดว่ากล่าวหรือ
ข้าพเจ้าเถียงว่า มันจะร้ายกว่าอย่างไร ก็สวัสทริภิกษาว่า เวลา
เข้าไปแกกล่าววาทะที่ก็แกทำตามมันไปซี สวัสทริภิกษาไม่ได้ห้ามไม่ได้
แกโชนหัวคนเวลาเขานั่ง

นายเมกพยักหน้าแล้วรับว่า จริง จริง แกพูดถูก ข้าพเจ้าต้อง
กลืนหัวเราะอีก เพราะหน้านายเมกขุ่นแท้ ๆ เมื่อเวลานั้น นั่งสนทนา
กันอยู่สักหน่อยก็ยงย่นเที่ยง ข้าพเจ้าจึงเลยชวนนายเมกให้อยู่รับประทานอาหาร
เข้าเสวยกับข้าพเจ้า นายเมกก็รับ พอคนใช้ยกสำรับมาตั้งเสร็จแล้ว
ข้าพเจ้าก็เรียกให้นายเมกเข้ามารับประทานอาหาร นายเมกผัดว่าประเคี้ยว
แล้วก็ควักเข็มทิศออกมามองอยู่ครู่หนึ่งแล้วจึงมานั่ง ข้าพเจ้าอดไม่ได้
ต้องถามว่า นั่นแกดูเข็มทิศทำไม

นายเมกตอบโดยหน้าตาเฉยว่า ฉันสำหรับนั่งให้ถูกทิศ สวัสดิ
รักษาว่าทิศเหนือเหลือร้ายวายชีวะ ฉันยังไม่อยากตาย

ข้าพเจ้านิ่งไม่ตอบว่าอะไร เพราะรู้สึกอย่างว่า ถ้าผลอย่างคง
ต้องกักเป็นแน่ ข้าพเจ้ากับนายเมกต่างก็นิ่งนิ่งไม่พูดจากันอยู่สัก
ครู่ใหญ่ แล้วเขาก็เอ่ยขึ้น

หมั่นฉันนอนไม่ใคร่เต็มตาเลย

ข้าพเจ้าถามว่าทำไม แก่เป็นอะไรไปหรือ

นายเมกถอนใจใหญ่แล้วตอบว่า ไม่ได้เป็นอะไรดอก ฉันมีระวัง
เวลานอนไม่ให้เห็นซ้ายทีขวาเท้านั้นแหละ มันไม่น่าจะยากเย็นเลย
ทีเดียว แต่มาลองทำเข้าจึงได้รู้สักว่ายาก

ข้าพเจ้าถามด้วยความประหลาดใจมาก เอ๊ะ ก็ทำไมถึงต้องไป
คอยระวังตัวเล่า

นายเมกแลตข้าพเจ้าแล้วตอบว่า พุทโธ่ แก่นไม่รู้จักสวัสดิรักษา
เลยทีเดียวหรือ นิ่งเงงเล่าที่ตรงนกล่าว่า

ข้าพเจ้าพูดตลึ่งเสียว่า ฉันรู้แล้ว ๆ ลืมไป ที่จริงข้าพเจ้าไม่อยากให้
เขาอ่านเพราะกลัวจะเลยไม่จบ ข้าพเจ้านึกในใจว่านายเมกนั้นแก่อึดตาม
สวัสดิรักษาจริง ๆ หรือแก่แก่งมาพูดทำล้อเล่น ออกเขือข้างล้อเล่น
เสียมาก แลตหน้าแกเวลาพูดก็เห็นแกเคยก็ ไม่มีท่าทางล้อหรือยิ้ม
ใน ๆ เลย ทั้งหน้าแกก็ซึกเหมือนคนไม่สบาย แลตาก็กลวงเหมือนกับ
คนที่นอนไม่ใคร่หลับด้วย ข้าพเจ้าตกลงในใจว่าอย่าถามตัวแกเลยดีกว่า

เพราะถ้าแก่อัจฉริยะถามแกอย่างทีแกจะเคื่องหวว่าลือ ถ้าแกไม่ลือจริงก็
จะหิวระเะไรได้ อย่าให้ช่องแกทั้งสองอย่างคักว่า คอยคุดคอยสังเกตุ
ไปไม่นานก็คงจะได้ความจริง

ตอนนั้นไปไม่กี่วัน ข้าพเจ้าได้รัยเชิญไปในการโกนจุกที่บ้านคนรู้จัก
กัน นายเมกไปที่หลังข้าพเจ้าสักหน่อยหนึ่ง แต่งตัวเรียบร้อยนุ่งผ้าดำ
ข้าพเจ้านึกประหลาดใจว่าแกไว้ทุกข์ให้ใคร หรือบิดาแกถึงแก่กรรม
แต่ทำไมข้าพเจ้าจึงมิได้ทราบข่าวเลย คินวันนั้นไม่มีโอกาสที่จะได้พบ
พูดคุยกับแก รุ่งขึ้นเป็นวันถัดจุกแกไปอีกนุ่งผ้าสีแดงงเจด น้อย่างไรกัน
วันก่อนนุ่งดำวันนุ่งแดงความประหลาดใจก็เกิดขึ้นมากจนอดกลั้นไม่ได้
ต้องไปตามแก แกยิ้มแล้วตอบว่า วันอาทิตย์สี่สิทธิโชคโผลกคือ ผ้าสีแดง
ทรงเป็นมงคล ข้าพเจ้าเจ้าจึงเข้าใจว่าการที่นายเมกนุ่งผ้าเมก่อนั้น
เพราะเป็นวันเสาร์แลแต่นุ่งผ้าตามสวัสดิศรัภษา ข้าพเจ้านึกในใจว่า
ถ้าตาเมกแกเล่นก่เล่นเหลออเกินละครงน ฝ่ายเจ้าของบ้านเขาก็นึกเช่น
นั้นเหมือนกัน เพราะสังเกตุคูกูริยาเขาคูกู เมิน ๆ เมี้ย ๆ กับนายเมก
อยู่ ข้าพเจ้าอดมิได้ จึงบอกกับนายเมกว่า การที่นุ่งดำไปในการ
โกนจุกซึ่งเขานับว่าเป็นการมงคลใหญ่เช่นนั้นไม่ควรอย่างยิ่ง แกกลับ
ออกพัน ๆ ข้าพเจ้า แล้วว่าเจ้าของบ้านโกรธเพราะงไม่รู้จักสวัสดิศรัภษา
ข้าพเจ้าเห็นหนกมีอนกแล้ว กลัวนายเมกแกจะเลยเป็นข้าเข้า
ใครไม่คิกเสียเพราะเรื่องสวัสดิศรัภษาน คักเตือนว่าอย่าให้แกถอแข
แรงนัถ แกกลับเทศน์เอาว่า คนเราเมื่อตงใจจะถออะไรควรถอให้มัน

ให้แข็งแรง จึงระนัยว่าเป็นคนดีจริง ข้าพเจ้าเสียตายเป็นคนดีอย่าง
 นายเมกจะมาเสียเพราะสิ่งเล็กน้อย ก็เลยไปจัดการกับคนใช้นายเมก
 ให้มีหนังสือสวัสดิการศึกษานี้ให้ข้าพเจ้า แต่ไม่ให้นายเมกรู้ตัว พอจัดการ
 เสร็จไม่ช้า นายเมกก็มาหาข้าพเจ้าแลพูดว่า เพราะที่ร้ายจริง ๆ
 สวัสดิการศึกษายาเสียแล้ว ไปซื้อที่โรงพิมพ์ก็ไม่ซื้อ ข้าพเจ้านิ่ง
 ไม่ตอบว่าอะไร สวัสดิการศึกษาในเวลานี้ก็เกือบสิ้นบุญแล้ว ในโต๊ะเขียน
 หนังสือข้าพเจ้าเรียบร้อยดี ข้าพเจ้าหวังใจว่าจะนานกว่านายเมกจะหา
 สวัสดิการศึกษาได้อีก

๔ เรื่องทำตามพินัยกรรม

ข้าพเจ้าได้เคยเล่าเรื่องนายเมกให้ท่านฟังครั้งหนึ่งแล้ว หวังใจว่า
 ท่านจะยังจำได้ นายเมกคงแค้นมากไม่มีอะไรประหลาดน่าเล่า เขาก็คง
 เป็นไทยใช้ศั ๆ เรื่อยไปไม่สู้ใดทำอะไรนอกเส้นทางนัก เพราะฉนั้นจึง
 ไม่มีเรื่องอะไรเกี่ยวข้องกับนายเมกซึ่งจะนำมาเล่าให้ท่านฟัง แต่เมื่อ
 เร็ว ๆ นี้เองเขามาร้องมาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังดังต่อไปนี้

วันหนึ่งนายเมกมีธุระไปที่แยงก์ ครั้นกระทำธุระเสร็จแล้วก็
 ออกมานอกแยงก์ พอลงบันไดก็พบบุขชายผู้หนึ่งแต่งกายเรียบร้อย ทำทาง
 บุเป็นผู้นั่งดูประมาณ ๓๐ เศษ ชายผู้นั้นก็ตรงเข้ามาที่นายเมกเข้
 หมวกคำนับแล้วพูดว่า

“ผมไม่พบคุณนานทีเดียว คุณสบายดีอยู่ดอกหรือขอรับ”

นายเมกมองคหณำชายผู้นั้นจำไม่ได้ว่าไ้เห็นที่ไหนเลย จึง

พูดตอบว่า

“ท่านเห็นจะผิดไป ฉันจำไม่ได้ว่าไ้เคยรู้จักกับท่าน”

ชายผู้นั้นแสดงกิริยาประหลาดใจมาก และพูดว่า

“อ้าว นี่คุณจำผมไม่ได้จริง ๆ หรือขอรับ”

นายเมกสั่นศีรษะแล้วตอบว่า

“จำไม่ได้ ฉันไม่ทราบจริง ๆ ว่าท่านเป็นใคร ฉันเพิ่งกลับจาก
เมืองนอกใหม่ ๆ”

ชายผู้นั้นยิ้มแล้วตอบว่า “ผมทราบแล้ว ผมจำคุณไ้ไ้เพราะผม
มาเรือลำเดียวกับคุณจากสิงคโปร์ แต่คุณคงจะจำผมไม่ได้ไ้เอง เพราะ
คุณมาชั้นที่ ๑ ผมเป็นคนจนต้องมาชั้นที่ ๒ แต่ผมขอบอกคุณว่าผมก็ไ้
ไ้คนเลวทรวมอะไรนักคอกขอรับ ผมเคยไปเมืองนอกเหมือนกัน แต่
ผมเป็นคนเคราะห์ร้าย”

นายเมกทำหน้าเสียใจเพื่อแสดงกิริยาดี แล้วพูดว่า

“ขอโทษเถิด แต่ท่านมีอะไรประการใดด้วยฉันหรือ”

ชายผู้นั้นตอบว่า “ก็ไ้ไม่มีอะไรอะไรมากคอกขอรับ แต่ถ้าคุณ
ช่วยผมไ้จะดี”

นายเมกเข้าใจว่าชายผู้นั้นจะคิดขอลาน จึงพูดคัดตอนเสียว่า

“ฉันเสียใจฉันเองก็ไ้ไ้คนมั่งมีนัก.....”

ชายผู้นั้นสิ้นศรัทธาแล้วพูดว่า “คุณอย่าเข้าใจผิด ผมไม่คิดขอเงินคุณออก” นายเมกนั้นก็ออกอวยในใจ..... “ผมอยากจะขอปรึกษาคุณในเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง”

นายเมกตอบว่า “ข้อถ้านั้นไม่เป็นไร ถ้าเป็นเรื่องที่ฉันพอจะบอกท่านได้ก็จะมีคามยินดี”

ชายผู้นั้นก็ศรัทธาแล้วพูดว่า “ผมเชื่อแน่ว่าคุณจะแนะนำผมได้ในเรื่องนี้ แต่จะมายืนพกกันอยู่กลางถนนเช่นนั้นก็ไม่สมควรเลย เชิญคุณแวะเข้าไปที่โฮเต็ลดูวงนสิทศร์หนึ่งได้หรือไม่”

นายเมกพยักหน้า ชายผู้นั้นก็พานายเมกเข้าไปในโฮเต็ลใกล้ทันที พาไปนั่งในที่นั่ง เรียกวิศกกับโซคามาเลี้ยงแล้ว จึงพูดต่อไปว่า “ก่อนที่จะขอคำแนะนำคุณ ผมขอเล่าเรื่องราวให้ฟังโดยย่อ ผมมีลุงอยู่คนหนึ่งแก่เป็นคนชอยกมล ดูเหมือนจะเขาเต็งอยู่สักน้อย แก่ไม่มีลูกของแกเองเลย เพราะฉะนั้นจึงรับผมไปเลี้ยงไว้เป็นลูก แก่ก็ได้ประพฤติดีต่อผมมาก คือให้ผมได้เรียนหนังสือดีแล้วเมื่อผมไล่หนังสือไม่ได้สูงพอที่รัฐบาลจะส่งไปเมืองนอก ลุงแก่ก็จัดการส่งผมไปเอง แต่แกเห็นขวเหลือเกิน ตั้งแต่เล็ก ๆ มาแล้ว ผมช่างซัดสนเสียจริง ๆ ขอเงินก็ไม่ใคร่จะให้เลย ยิ่งเวลาอยู่เมืองนอกแล้วก็ยิ่งเดือดร้อนมาก คุณก็ทราบอยู่แล้ว ว่าถ้าอยู่เมืองนอกไม่มีเงินใช้มาก ๆ ละก็ไม่เป็นรสที่เดียว ผมนึกซัดใจแกหลายหน แต่มานึกเสียว่าก็ไปอย่างหนึ่ง เมื่อภายหลังมีเงินจะได้รู้สึกความสุขของการ

มันใหม่มากขึ้น เพราะผมไม่ได้สงสัยในใจเลยว่าลุงแกระยกมรดก
 ให้ผมเมื่อแก่ตาย เมื่อผมกลับมาจากเมืองนอกแล้วก็ให้ทางารทำ
 พอได้เงินเดือนกินบ้าง แต่ก็เต็มที่ไม่ใคร่เพียงพอ ลุงแกก็ไม่หายเหนียว
 ยิงแกลงข้างตระหนี่หนักขึ้น จนถ้าผมจะนั่งก็เกือบไม่มี ผมสำรวจภาพ
 ตามตรงว่าผมนึกแข่งอยู่ในใจว่า เมื่อไรลุงแกระจะตายเสีย อยู่มา
 สักน้อยลุงแกก็เจ็บออกดอก หมอสั่งให้แกไปเที่ยวเปลี่ยนอากาศ แก
 อธิข้อย่อยสักน้อยก่อนแล้วที่ระกัวตายหรืออย่างไรเลยตกลงไป ผมขอ
 ไปด้วยแกไม่ยอมกลับคุณมใหญ่ว่าคิจะหนีไม่ทำงาน แกหายเจ็บไป
 ไม่ได้ชั่วคราวเลยว่าจะไปทางไหน จนเวลาล่วงไปได้สัก ๒ เดือนผมจึง
 ได้รับโทรเลขจากข้หนึ่งว่า ลุงเจ็บมากให้ผมรีบออกไป ผมก็ต้องยืมเงิน
 เขาเสียค่าเรือรีบไป กว่าจะถึงข้หนึ่งลีลุงแกตายเสียแล้ว ผมก็รีบกลับ
 เข้ามา นั้นแหละขอรับผมจึงได้มาเรือเคียวกับคุณ พอถึงกรุงเทพฯ
 ก็รีบไปที่หมอความที่เป็นผู้จัดการเรื่องทรัพย์สินมัติของลุง จึงได้ความว่า
 แกได้ทำพินัยกรรมยกมรดกให้ผม หมอพอผมอ่านได้ทราบความ
 เช่นนั้นยินดีจนหน้าชา ยืมแก้มจะแตก แต่พออ่านต่อไปอีกน้อยรู้ลึก
 เหมือนใครเอามือแชน้ำแข็งแล้วมาจับ ในพินัยกรรมนั้นมีข้อสั่งว่า
 ให้ผมชักเงินจากมรดกนั้น ๑๐๐ ซึ่ง แจกไปให้แก่คนไทยที่ได้ออก
 ไปเรียนหนังสือเมืองนอกกลับเข้ามาแล้ว แลประพฤคตินคี่เป็นต้นถือ
 ให้ผมแบ่งแจกตามมากน้อยแล้วแต่จะเห็นสมควร แต่ต้องให้แจกไปให้

หมดยกภายใน ๓๒ เดือน ตามสรีระศตวรรษตั้งแต่วันตั้งศพ ถ้าผม
แจกเงินไปแก่ผู้ไม่สมควรจะไต่รับ หรือแจกไปยังไม่หมดทั้ง ๑๐๐ ซึ่ง
มรดกนั้นทั้งสิ้นให้แย่งออกเป็นส่วนตัวไปตามโรงพยาบาล แลวัดต่างๆ
ตามส่วนซึ่งกำหนดไว้ด้วยในพินัยกรรมนั้น นี้แหละขอรับการมันเป็นอย่าง
นี้แหละ ทำให้ผมได้ความเดือดร้อนเหลือประมาณ ผมได้จัดการแจก
เงินนั้นไปได้แล้ว ๕๐ ซึ่ง แต่ยังไม่เหลืออีก ๕๐ ซึ่งยังหาตัวผู้ควรไต่รับไม่
ได้ นี้ก็จนจะครบกำหนด ๓๒ เดือนแล้ว คุณก็มาจากเมืองนอกใหม่ๆ
คุณรู้จักนักเรียนผู้ใดที่ควรจะได้รับความเกื้อหนุนบ้างหรือไม่ขอรับ”

นายเมกยังมีทันทีที่จะตอบว่าอะไร ประศดห้องนั้นนักเข็ด แลมีชาย
ผู้หนึ่งอายุร่นราวคราวเดียวกับคนก่อน เกริเข้ามาแล้วร้องทักขึ้นว่า
“อ้าวพ่อคงอยู่เองแหละหรือ ยังไรเรื่องเงินอีก ๕๐ นั้นหากคน
รับได้หรือยัง”

นายคงตอบว่า “ยังหรือพ่อข้า แต่ทำเห็นจะไม่ซ้ำแล้ว ฉัน
กำลังขอความแนะนำคุณท่านอยู่”

นายข้าค่านับนายเมกแล้วพูดว่า “ขอรับประธานโทษ ผมอยาก
ทราบจริงๆ ว่าคุณแนะนำใคร ผมเคยเห็นเคยเห็น ๗ คุณอยู่”

นายเมกตอบว่า “ฉันชื่อเมก ทำการอยู่ในกระทรวง.....”

นายข้าถามต่อไปว่า “คุณฟังกลัมาจากเมืองนอกใหม่ๆ
หรือขอรับ”

นายเมกพยักหน้า

นายกจึงพูดขึ้นว่า “ก็เพราะคุณเมกท่านพึ่งกลับมาจากเมืองนอกใหม่ ๆ นะคะฉันถึงได้ปรึกษาท่าน”

นายขำยิ้มเป็นที่เขาะแล้วพูดว่า “ที่จริงถ้าฉันเป็นคุณเมก ฉันจะแนะนำให้แกให้เงินนั้นกะตัวฉันเองเสียให้หมดทั้ง ๕๐ ซั่ง”

นายกตอบโต้บ่งแล้วพูดว่า “จริง ถ้าผมจะขยเงินนั้นให้คุณเสียทั้ง ๕๐ ซั่งที่เคียวก็จะได้”

นายเมกใจเต้นแต่แข่งใจพูดว่า “ฮะ จะไม่สมกับความคาดหวังของลุงท่านหรือ”

นายกเถียงว่า “ไม่เป็นเช่นนั้น ตามความเข้าใจของผมคือลุงแกอยากให้เงินนั้นตกอยู่กับผู้ที่ได้ไปยุโรปกลับมาแล้ว แต่ไม่กำหนดว่าให้คนไหนมากคนไหนน้อย เพราะฉะนั้นแปลว่าผมจะแบ่งแจกอย่างไรก็ได้ตามใจ ถ้าผมจะให้คุณเสียคนเดียว ๕๐ ซั่งก็ได้ ขอให้คุณรีบน้อยเถิด จะได้สิ้นธุระไปเสียที นึกว่าทำบุญช่วยให้ผมได้รับประทานมรดกลุงเป็นสิทธิเสียที”

นายขำสิ้นศรัทธาแล้วพูดว่า “ฉันเห็นว่าไม่ถูก รับประทานโทษเถิด แต่พ่อคงก็ไม่รู้จักคุณเมกก็ จะไปรู้ได้อย่างไรว่าเป็นผู้สมควรจะได้รับเงิน ๕๐ ซั่งยิ่งกว่าผู้อื่น”

นายกพูดตัดความเสียว่า “จะประหลาดอะไร ฉันเห็นว่าคุณเมกสมควรจะได้รับเงินนั้นแล้ว ก็พอแล้วไม่ต้องพูดให้มากไป”

นายขำยิ้มแล้วพูดว่า “ก็ถูกละ แกเป็นผู้แจกเงินนั่น แกจะ
ให้ใครเท่าไรก็ได้ แต่ถ้าฉันเป็นแกฉันคงจะต้องให้ทรายนึสยผู้ที่จะรับ
เงินนั้นเสียก่อน อย่างน้อยที่สุดฉันคงต้องทรายแน่นอนว่า ต่างคน
ต่างไว้ใจกันได้ทั้งสองฝ่าย”

นายคงลุกขึ้นจากเก้าอี้แล้วพูดว่า “ฉันแะไว้ใจคุณเมกละ
นึแนะฉันจะแสดงให้เห็นเป็นพยานว่าฉันไว้ใจจริง” ว่าแล้วนายคงก็ควัก
ธนบัตรออกมาจากกระเป๋ารวมราคา ๒๐๐ บาทส่งให้นายเมกแล้วพูดว่า
“นึซอรับ คุณถ่อออกไปข้างนอก ไปอยู่ ๕ นาทีแล้วกลับเข้ามาใหม่”

นายเมกก็ทำตามนายคงสั่งทุกประการ พอนายเมกนำเงินมา
ให้นายคง ๆ ก็หันไปทางนายขำแล้วพูดว่า “ยังไงล่ะ แกพอใจหรือยัง”

นายขำสั่นศีรษะแล้วพูดว่า “ไม่เห็นประหลาดอะไร ถ้าเป็นฉัน
ข้างฉันก็ต้องกลับเข้ามา เมื่อมีทางจะไต่ ๕๐ ซึ่งแล้ว จะต้องไปทุกซั
วอันอะไรก็ขอเงิน ๒๐๐ บาท”

นายคงเถียงว่า “อะ ฉันเชื่อว่าถึงเงินมากกว่านั้นฉันไว้ใจคุณ
เมกได้”

นายขำตอบว่า “ข้างที่ แต่ถ้าฉันเป็นแกฉันคงต้องอยากทรายว่า
คนที่รับเงินของฉันไว้ใจฉันเท่ากบที่ฉันไว้ใจเขา”

นายคงหันหน้าไปทางนายเมก แล้วพูดว่า “ผมเชื่อว่าคุณคง
ไว้ใจผมเหมือนกัน ไม่จำเป็นที่คุณจะต้องแสดงให้ปรากฏอย่างหนึ่ง
อย่างไร”

นายเม็กก็เอ่ยขึ้นทันทีว่า “นายข้าคงสงสัยฉันนัก ฉันจะแสดง
ความไว้วางใจของฉันให้ปรากฏบ้าง” ว่าแล้วก็ควักนาฬิกาพกกับสาย
นาฬิกาทอง แลธนบัตรที่ได้ขึ้นมาจากแบงก์ใหม่ๆ รวมราคาประมาณ
๓๐๐ บาท ส่งให้นายคง แล้วขอให้นายคงถือออกไปอยู่ข้างนอก & นาฬิกา
นายคงถือเขื่อนก่อนแล้วภายหลังก็รีบถือออกไป นายเม็กกับนายข้าก็
นั่งคอยอยู่ข้างในเวลาล่วงไปแล้ว & นาฬิกาที่นายคงก็ยังไม่เข้ามา คอยต่อ
ไปอีก & นาฬิกาที่ยังไม่กลับ

นายข้ามองไปมองมาครู่หนึ่งแล้วพูดว่า “ตาคงแกเป็นคนหลง ๆ
ลืม ๆ จัก ยางที่จะเลยเกิดสูญหายไปไหนเสียแล้ว”

นายเม็กออกหน้าใจจึงถามว่า “นายคงแกเป็นคนหลง ๆ อย่าง
นั้นเสมอหรือ”

นายข้าตอบว่า “ขอรับ เป็นอย่างนั้นมานานแล้ว พวกเพื่อน ๆ
เขาล้อแกอยู่เสมอ”

นายเม็กลุกจากเก้าอี้แล้วพูดว่า “ถ้าอย่างนั้นคิดอ่านไปตาม
เห็นจะดี”

นายเม็กกับนายข้าก็พากันออกมาที่ถนน ไม่เห็นนายคงที่ไหนเลย
นายข้าจึงพูดว่า

“จริง ๆ แลละ ตาคงไปไหนเสียแล้ว คุณไปทางขวามจะไป
ทางซ้ายคงต้องพยแกเป็นแน่”

ต่างคนก็แยกกันไป นายเมกเคิร์ทสาวเท่าไปนานไม่เห็นนายคง
 จึงเคิร์ทกลับไปที่ไฮเคิล เห็นนายซำยังไม่กลับจึงเคิร์ทตามไปทางที่นาย
 ซำได้ ไปแท็กซี่หาพบไม่ ตั้งแต่วันนั้นมานายเมกก็ยังไม่พบนายคงหรือ
 นายซำอีกเลย นาฬิกาแลสายกับเงิน ๑๐๐ บาท ของนายเมกก็
 เลยยังไม่ได้ คืนจนบัดนี้ แต่ข้อชนที่สัดคือนายเมกยังเชื่อว่าไม่ซำจะ
 ได้ยินข่าวจากนายคง แลถ้าไม่ไต่เงิน ๕๐ ซึ่งก็คงได้ของกลับคืน
 แต่ซำพาตัวเองเชือดตรงกันข้าม

๕ เรื่องทดลองความไหวพริบ

ท่านทั้งหลายที่ได้เคยอ่านเรื่องต่าง ๆ ของซำพเจ้าในทวีปญญา
 คงจะไม่ทราบบนแน่แท้ว่า ตัวซำพเจ้านักได้มีความประสงค์จะเป็นท่านสืบ
 กับเขาครึ่งหนึ่งเหมือนกัน ซำพเจ้าไม่อยากจะอวดดี แต่ที่จริงซำพเจ้า
 รู้สึกตัวอยู่ว่า ซำพเจ้านักไม่ใช่คนที่ปราศจากไหวพริบ การที่จะเป็น
 ผู้สืบสาวราวเรื่องอะไรก็ ๆ ก็อาศัยความไหวพริบรู้เท่าทันผู้อื่น นั่น
 แหะยิ่งกว่าสิ่งอื่น เมื่อซำพเจ้ารู้สึกตัวอยู่เช่นนั้นแล้ว ก็เป็นธรรมดา
 ที่ซำพเจ้าจะต้องอยากมีชื่อเสียงกับเขาย่าง คนที่ไหวพริบเช่นซำพเจ้า
 รู้สึกตัวว่าซำพเจ้าเป็นอยู่นั้น ถ้าจะทำการเป็นเสมียนไปนานเพียงใดก็
 คงจะไม่ไต่ชื่อเสียง ซำพเจ้าจึงได้เกิดคิดจะไปทำการในกองสอดแนม
 ของกรมกองตระเวน โดยความมั่นใจว่าคงจะมีชื่อเสียงได้โดยเร็ว ถึง
 แม้ว่าจะไม่เก่งเหมือนนายทองอิน ของ “นายแก้ว นายขวัญ” ก็เชื่อ

อยู่ในใจว่าคงจะพอเทียบทันหรือดีกว่า คนในกรมกอง สอดแนมโดย มาก แต่ในกาลบัดนี้ ถ้าท่านจะไปตามในกรมกองตระเวนว่ามีใครซ่อนภัยลือ อยู่ในนั้นหรือไม่ คงจะได้รับการตอบว่าไม่มี ขออย่าให้ท่านเข้าใจว่าข้าพเจ้าถูกไล่เสียแล้ว ไม่ใช่เช่นนั้น ข้าพเจ้ายังไม่ได้เข้าไปขอรับราชการในกรม นั้นเลย เพราะเหตุไรข้าพเจ้าจะเล่าให้ท่านฟัง

เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปี..... ..เดชะบิเระไรก็ไม่สำคัญ ถ้าจะ กล่าวลือเขียดนั้นก็ไม่ได้..... ..ผู้ร้ายชกชมมาก กรมกองตระเวนลือ จับตัวได้น้อยกว่าที่ไม่ได้ ของกลางก็ได้น้อยเหลือเกิน วันหนึ่งข้าพเจ้า กลับจากออฟฟิศแล้ว นั่งรับประทานข้าวอยู่กับแม่ศรีภรรยาข้าพเจ้า แม่ ศรีภรรยาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของเพื่อนบ้านให้ข้าพเจ้าฟังตามนิยมของ หล่อกัน (ภรรยาข้าพเจ้าเป็นคนกว้างรู้เรื่องราวของคนแทบทั้งเมือง) ส่วนข้าพเจ้าก็นั่งฟังพลางรับประทานพลาง แลพดบังเล็กน้อยตาม นิยมนิยมของข้าพเจ้า เรื่องที่แม่ศรีภรรยาเล่าวันนั้น ก็มีแต่เรื่องคนถูก ชะโมยมาก คนนั้นชื่อเพชรหาย คนนั้นเงินหาย เรื่องของหายนั้น ข้าพเจ้าสังเกตคว่าหม่นหม่นมีมากเหลือเกิน แลไม่มีใครจะโต้ของกลาง คนเลย ข้าพเจ้านั่งฟังอยู่นานแล้วจึงพูดขึ้นว่า

“น่าเสียดายพวกนายไปลึกลับของเราโง่เง่า ไม่ทันใครของฝรั่ง เขาที่เคียว”

แม่ศรีทำคอแข็ง (พี่ชายหล่อนรับราชการเป็นผู้ช่วยเจ้ากรมกอง สอดแนมกรมกองตระเวนผู้หนึ่ง) แล้วพูดว่า “ก็ทำไม เขาจับ ชะโมยไม่ได้มันหรือ”

ข้าพเจ้าตอบว่า “ได้จริง แต่ไม่ได้เสียมากกว่า ถ้ามีคนฉลาด
อยู่ในกองสอคนแหม่มคงจะได้มากกว่านี้ ถึงยังใ้ ๗ คอระไ้ของกลาง
มากกว่านี้”

แม่ศรีตาเขียวชนมาทีเดียว แล้วพคว่า “จับตัวชะโมยมันยังจะ
ง่ายกว่าของกลางเสียอีก บางทีจับตัวชะโมยไ้ไปแล้วยังเทียวคนของกลาง
อยู่อีกนาน เพราะมันจะเอาช่อนไว้ที่ไหนก็ได้ ถ้ามันจะไม่บอก
ใครจะไ้ไปยังคัมมันให้บอกไ้หรือ ไม่เหมือนเอาไ้เหมือนแต่ก่อนนี้ ชำระ
ความแต่ก่อนนั้นะซี เฝิ่นเอาจนรบแล้วว่ามีรบชนตา จะจริงหรือ
ไม่จริงมันเจ็บมันก็ต้องรบ

แม่ศรีพูดตอนนั้นเน้นถยเน้นคำ ตาจึงตรงข้าพเจ้า ท่านบิดา
ข้าพเจ้าเคยเป็นข้าหลวงชำระความนครบาลชั้นเก่าหลายเรื่อง ไ้ไ้เขียน
ผู้ร้ายจนรบเสียหลายคน จนมีชื่อเดียวว่าเป็นคนชำระเก่ง ครั้นเมื่อจวน
ท่านจะถึงแก่กรรมนั้น ท่านจะเป็นโรคอะไรข้าพเจ้าก็ไม่ทราบชัด แต่ผล
ของโรคนั้นทำให้ร่างกายตอนล่างของท่านหายไปไม่รู้สึกอะไรเลย แต่
เป็นเช่นนี้อยู่หลายคน เมื่อจะสิ้นชีวิตก็คยไปโดยไม่มีบมกลองอะไร
พวกวัด ๆ ว่า ๆ ว่ากันแซ่ว่า กรรมตามทัน เพราะท่านไ้ไ้ทำนายน
หลังคนมากมายนัก ขอนแม่ศรีทราบอ่ไ้ไ้ว่าเป็นข้อชนของข้าพเจ้า
จึงแกล้งพูดเรื่องชำระความอย่างเก่าขึ้น เพื่อจะให้ข้าพเจ้าไ้ไ้กรธ แต่
ข้าพเจ้าทำเป็นทองไม่รู้ร้อนเสีย ข้าพเจ้าพูดอ่ไ้ไ้ไปว่า

“ก็ไ้ไ้ไปลิศลิ้นนะแต่ละคนมันเหลืออีกทั้งนั้นแหละ ล้วนเป็นก๊ย
เป็นนักเลงหัวโจรเก่าทั้งนั้น จะไปเอาที่อะไรกับยายคนชนนินก็ยาก”

แม่ศรีหน้าตาออกคล้ายดังแล้วตอบว่า “จริง เรื่องนี้ถ้าหากคนใด
มาเป็นพวกไปลี้ภัยไปก็จะต้องว่า ขอนฉันได้พบปะคุณพ่อแล้วหนนึ่ง
แต่คุณพ่อว่าแกไม่ใช่ นายใหญ่ จะพบคนเขาก็จะว่าเสีย ”

ข้าพเจ้ายิ้มแล้วพูดว่า “ก็จริงอยู่ แต่ควรเห็นแก่ราชการมากกว่า
แต่ฉันเข้าใจว่าอ้ายพวกไปลี้ภัยบ้างพวกที่พดถงนั้น ดูเหมือนเขาไม่ใคร่
ได้ไว้ใจให้สืบเรื่องสำคัญนัก การสืบขบผู้ร้ายแลของกลางในเรื่อง
สำคัญ ๆ ดูเหมือนเป็นหน้าที่พวกนาย ๆ ที่ท่านพวกนาย ๆ เหล่านั้น
จะตั้งใจจะทำการจนเต็มสติกำลังนั้นฉันเชื่อแน่ (แม่ศรีพยักหน้า ทำ
ทางออกพอใจ) แต่นั่นแหละคนเราถึงจะชวนชววยสักเพียงไร ถ้า
ปราศจากความไหวพริบแล้วก็ยากที่จะสำเร็จ

แม่ศรีตาข้างขึ้นมาอีกทันทีแล้วพูดว่า “ก็เขาไม่ใช่เทวดา จะได้
เลงทิพเนตรสอดส่องไปเที่ยวมองเห็นที่ซ่อนของทุกสิ่งได้ ”

ข้าพเจ้ายิ้มแล้วตอบว่า “ฉันไม่เห็นจำเป็นจะต้องมีทิพเนตรเลย
คนเรา ๆ ก็อาจหาได้ เหมือนของที่ซ่อนอยู่ในที่เล็กนิกเดียว ควรหรือ
ต้องรอรจนไฟไหม้บ้านนั้นจึงได้ หาของนั้นพบ ”

ข้าพเจ้าพูดเช่นนั้นเป็นการตอบแทนแม่ศรี ในการที่แม่ศรีได้กล่าว
ถึงเรื่องข่าวระความอย่างเก่า เพราะคงยังมีอ้ายข่าวเงินฝิ่นหนึ่งลกเงิน
ของนายไปไต่ถึงหีบเหล็ก นายสาพี่ชายแม่ศรีเป็นผู้สืบผู้ร้ายเรื่องน
ขบขบผู้ร้ายได้ แต่ของกลางหาได้ไม่ จนต่อมาอีกหน้อยหนึ่งเกิด

เพลิงไหม้บ้านเงินเจ้าของทรัพย์ จึงได้พยายายเงินนั้นซุกอยู่ในห้องเก็บ
ของ ๆ เงินนั่นเอง เงินที่หายนั้นก็อยู่ในหีบเงินเองครบบริบูรณ์ เพราะ
ฉันแม่ศรีจึงเคืองข้าพเจ้ามากในการที่คุยเรื่องความเหลวไหลของพี่ชาย
หล่อนขึ้นมา หล่อนสยดสยองหน้าแล้วพูดเป็นที่เขาระว่า

“ก็ถ้ายังงั้นคุณเองทำไมถึงไม่เข้าไปรักษาพยาบาลท่านเสียล่ะ คุณ
ก็เป็นคนไหวพริบคือยังไม่ใช้หรือ ”

ข้าพเจ้าตอบว่า “ฉันก็อยากเข้าไปรักษา ฉันเชื่อว่าถ้า
ของอยู่ในบ้านอย่างที่คุณว่าเมื่อตะกี ฉันคงจะค้นให้พบได้ไม่ช้านัก
ยิ่งงี้ ๆ คงไม่ต้องคอยจนไฟไหม้ก่อนที่ จะหาได้ ”

แม่ศรีนั่งนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง ท่าทางระรึกอะไรอย่างหนึ่ง แล้ว
ก็พูดขึ้นว่า

“คุณไม่เคยได้ยืนยันเข่าว่ากันมั้งหรือ ว่าของอะไร ๆ ถ้าจะซ่อน
ให้หายากที่สุดให้ซ่อนที่แจ้ง ๆ ”

ข้าพเจ้าตอบว่า “ฉันก็เคยได้ยืนยันเขาพวกนั้นอยู่ ”

แม่ศรีพูดว่า “ก็นั่นนะซี การที่ให้ซ่อนที่แจ้งนะ ก็คือมันไม่เป็น
ที่ ๆ ควรจะซ่อนของ เพราะยังมีผู้ที่มีหน้าที่จะคนคงไม่คนทีนั้น ถูก
ไหมล่ะ ”

ข้าพเจ้ารับว่า “ถูกแล้ว แต่จะเอาเป็นกาารแน่นอนเสมอเห็นจะไม่
ได้ ถ้าทำยังงั้นกะเจ้าพนักงารกองสตอกแนมกรมกองตระเวน บางที
ก็จะสำเร็จได้ ”

แม่ศรียิ้มแล้วบอกว่า “ไม่ต้องใครละตนเองแหละ ฉันจะรับ
 ซ่อนของในตู้แข็ง ๆ แล้วไม่ให้คุณหาพบได้ทีเดียว”

ข้าพเจ้าหัวเราะ (เพราะเขินตัว) แล้วพูดว่า “เออ ก็ ลอง
 ฝีมือคนตลกตกกี้ จะได้รู้ไว้ว่าถ้าจะเข้าไปรับทำราชการจะเป็นประโยชน์
 หรือไม่ ก็หล่อนจะคิดทำอย่างไรละ

แม่ศรีบอกว่า “ฉันคิดไว้แล้ว นี่แน่ะ โยนนี้แหละนะฉันจะซ่อนไว้
 ในห้องนี้แห่งใดแห่งหนึ่ง แต่เวลานี้คุณต้องไปเสียจากห้องเสียก่อน
 เมื่อเรียกเมื่อไรถึงค่อยเข้ามา แล้วคุณต้องหาให้ได้ภายใน ๑๕ นาที”

ข้าพเจ้ารับว่า “ได้ซี ๑๕ นาทีจะนานไปเสียอีก ห้องนี้คนเคี้ยว”

แม่ศรีพูดว่า “เขาเถอะ ถ้าคุณหาได้ก่อน ๑๕ นาทียิ่งดี แต่
 ฉันยังเขินขอว่าคุณจะหาไม่ได้”

ข้าพเจ้าถามว่า “ถ้าฉันหาได้ละก็หล่อนจะให้อะไรฉัน”

แม่ศรีบอกว่า “ถ้าคุณหาได้ภายใน ๑๕ นาที ฉันจะไปพุด
 กระคุณหาให้คุณได้เข้าทำการของท่าน” (อาแม่ศรีเวลานั้นเป็นผู้บังคับการ
 กองสอดแนม)

ข้าพเจ้าจึงพูดว่า “เขาเถอะ ถ้าฉันหาไม่ได้ภายในเวลาที่หล่อน
 กำหนด ฉันจะไปซื้อแหวนทับทิมเพื่อช่ยว่าที่หล่อนอยากได้นั้นให้”

แม่ศรีขมมือแล้วพูดว่า “เป็นตกลงกันทีเดียว เข้าคุณออกไปซี”

ข้าพเจ้าก็เดินออกไปจากห้องแล้วปิดประตูเสีย แต่ข้าพเจ้าหาได้
 ไปไกลไม่ ยืนอยู่ที่หน้าประตูนั้นเอง ได้ยินแม่ศรีเดินไปเดินมา

ในห้องนั้น ข้าพเจ้าเอียงหูฟังที่ประตูเพื่อจะสังเกตไว้ว่าหล่อนใครไปทางไหน ประเคียวไต่ยีนกระดางต้นไม้ที่หน้าต่างกระทอยงานที่รองตังกักใหญ่ ข้าพเจ้าเฝ้ามองเห็นว่าคงไม่อยู่ในโกลหน้าต่าง พอแม่ศรีเบ็ดประตู ข้าพเจ้าก็เคียวเข้าไปซำ ๆ ครั้นจะตรงเข้าไปที่หน้าต่างที่เคียว ก็กลัวแม่ศรีจะรู้เข้าว่าข้าพเจ้าแอบฟัง จึงแก่งทำเทยวคั้นตามมุ่มตามซอกฝาแม่ศรีเคียวตามหลังข้าพเจ้าไปสักครู่หนึ่ง แล้วก็จะออกควานจึงไปนั่งเสียดกลางห้องเย็บเสื้อชั้นใน นาน ๆ เงยหน้าซนคข้าพเจ้าที่หนึ่ง ข้าพเจ้าเทยวคั้นตามฝาน้อยหนึ่ง แล้วก็เคียวเมียง ๆ เข้าไปจนถึงหน้าต่างตรวจตามหน้าต่างทั้งสองก็ยังไม่เห็น ยกกระดางต้นไม้ซนก็ยังไม่เห็น ยกงานที่รองก็ยังไม่เห็น ทำเช่นนั้นทั้ง ๔ กระดาง ออกไม่ซอบกลแล้วแลไปทางแม่ศรีเห็นยมกรุ่มกรมอยู่ ข้าพเจ้าก็ตั้งท่าจะคืบคินในกระดางแม่ศรีจึงพดขันว่า

“ต้นไม้ซนของฉันทันงาม ๆ อย่าไปคืบเขยหน้อยเลย”

แม่แล้ว ข้าพเจ้ายกกระดางลงมาก่อย ๆ ซนต้นไม้ซน เทคินลงในจาน ทำเช่นนั้นทั้ง ๔ กระดางก็ไม่พยโยนนั้น ออกไม่ไ้การ เทคินแตกซิบที่หน้าฉาก แม่ศรีหวัระระคิก ๆ ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าเคืองซนอีก แม่ศรีหยิบนาฬิกาซนคแล้วพดว่า “หน้าตักกว่าแล้ว”

ข้าพเจ้าลุกซนย่นมองทั่วห้อง ที่ไหนจะควรรชอนหรือไม่ควรชอน คนเจ้าหมคดถึงเล็กเล็กก็ไม่พย มือเขยอนลของเปล้า แลไปแลมาเห็นเขยอนหมากข้าพเจ้าโตคเข้าไปแย่งมาจากแม่ศรี เทชของออกหมค เบ็ด

จนคลี่ยาของพลไม่พบ ลอยกระเข้าเข้ามาหาเราไม่พบอีก แม่ศรี
 ยิ้มเหาะหัวเราะเย้ยใหญ่ ยิ่งเห็นข้าพเจ้ารอนหนักยิ่งหนักขึ้น ข้าพเจ้า
 จับตัวแม่ศรีเองลูกขนยนตรวจทั่วตัวก็ไม่เห็น ข้าพเจ้ากล่าวกับแม่ศรี
 ร้องขึ้นว่า

“ขอทีเถอะอย่าแก่ผาฉนตรวจเลย ฉันไม่ได้ซ่อนไว้ที่ตัวฉันหรอก
 จริงจริงนะเชอเถอะ”

ข้าพเจ้าปล่อยมือแม่ศรี แล้วเที่ยวค้นตามซอกตามมุมอีก รู้สึก
 เหนื่อยเหลือเกือบเป็นอาบน้า วิ่งไขว่ไปไขว่มา

“สียนาทแล้ว” แม่ศรีร้องขึ้นด้วยเสียงอันมึนเยาะปนอ่อยมาก

ข้าพเจ้าออกว่าคาญมาก แลตอกแหนงใจขึ้นมา จึงถามว่า

“นั่นหล่อนไม่ได้ออกไปจากห้องน้าเลยหรือ”

แม่ศรีตอบว่า “เปล่าเลยซี”

“ไหนหล่อนว่าจะซ่อนที่แจ้ง ๆ ยังไงล่ะ”

“ก็ฉันซ่อนที่แจ้งน้าซี”

“ไม่ใช่สงจันฉันหิยไม่ถึงน้ะ”

“ถ้าส่งถึงยังงั้น ฉันจะซ่อนยังไงได้ ฉันก็เคยกว่าคุณไม่ใช่หรือ”

“ไม่ได้ ยันอะไรขึ้นไปเลยหรือ”

“ไม่ได้ ยัน”

“หิยถึงง่าย ๆ เทียวหรือ”

“ง่ายซี ไม่ต้องเอือมทีเทียว แต่ที่จริงตามสัญญาไม่ได้มีว่า

ฉันจะต้องตอบคำซักของคุณ คุณคงต้องหาเอาเองให้ได้ คราวนี้

ฉันไม่ตอบคุณอีกละ”

“ถามอีกคำเดียวแหละ ไม่ต้องถามลงหยิบหรือ”

“ไม่ต้องเลย หยิบได้สบาย ๆ ที่เดียว”

ข้าพเจ้าเกาศีรษะ แม่ศรีซันแกกใหญ่ ข้าพเจ้าออกเคืองแก่

“หรือคุณจะยอมแพ้ละ”

“ยังก่อน เวลาเท่าไรละ”

“สิบสองนาทีก่อนแล้ว”

ข้าพเจ้าหมดความคิด มีรู้ที่จะคนที่ไหนอีก แต่ครั้นจะยอมง่าย ๆ ก็ดูไม่ดี จึงเที่ยวเดินคนไปอีก นักเคืองแก่ อะไรโยนั่นก็ไม่ใช่เล็ก ควรจะเห็นได้ทำไม่ไม่เห็น หรือตาข้าพเจ้าจะขบด

“สิบสามนาทีก่อน”

ข้าพเจ้าคนใหญ่ นาน ๆ เหลียวดูแม่ศรีครึ่งหนึ่ง ยังเห็น หน้าหล่อนกรั่มกรั่มก็ยังขัดใจ คนจนเหอโชม

“สิบสี่นาทีก่อน”

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะต้องแพ้เสียแน่ นักออกเสียใจที่พูดออกต ไปหน่อยจะต้องถูกหัวเราะเยาะ ออกรู้สึกเพียบจึงฟังเขากยฝ่า เอ๊ะ เจ็บแปลยเหมือนมดกัด

ข้าพเจ้าตั้ง เหลียวกลับไปดูที่ฝ่าหมายว่าได้แล้ว เปลา ฝ่าเกลี้ยงแม่ศรียิ้มใหญ่ ตามองดูเขมนาฬิกา ข้าพเจ้ายืนเฉยเห็นว่า จะหาอีกก็ไม่ใช่ประโยชน์

“สิบห้านาทีก่อน”

ข้าพเจ้าอดใจใหญ่ แล้วมานั่งลงข้างแม่ศรี ควักฝ้อออกมา
เช็ดหน้า

“ยอมแพ้” ข้าพเจ้าพุกยิ้มแห้ง ๆ ภรรยาข้าพเจ้าหัวเราะคิก ๆ
แล้วพูดว่า

“ยังไรล่ะ ฉันว่าแล้วว่ามันไม่ยากนัก อัยการหาของที่เขา
ตั้งใจซ่อน นั่นคุณรู้แล้วเสียอีกว่าจะซ่อนที่ไหน ยังหาไม่ได้ ก็ไปลึคน่ะ
ยังจะต้องเกาทีเสียก่อนอีก”

ข้าพเจ้าเถียงว่า “ก็ไปลึคเขาไม่ได้ มีกำหนดเหมือนฉันนี่”

แม่ศรีตอบว่า “พอกันแล้ว เพราะคุณทราบทีก่อน เพราะยังงั้น
ต้องกำหนดเวลา หรือคุณระคนอีกฉันจะผ่อนเวลาให้”

ข้าพเจ้าตอบว่า “ช่างเถอะ พอแล้ว ขอกเถอะว่าอยู่ที่ไหน”

แม่ศรีหัวเราะแล้วพูดว่า “ถอกเสียเสียก่อนเถอะแล้วจะบอกให้”

ข้าพเจ้าถอกเสื้อออก เออเฮอ พุกโธ่ เจ้าโยนั่นคิตอยู่กลางหลัง
เสื้อข้าพเจ้านั่นเอง

รุ่งขึ้นเช้า ข้าพเจ้าก็พาแม่ศรีไปซื้อแหวนทขิมเพชรมา ตามที่
ได้สัญญากันไปไว้

๒ เรื่องยาตัวเบา

ข้าพเจ้านั้นขี้ว่าเป็นคนเคยไปสโมสรว้อย ๆ เพราะนักเลงขี้ดเล็ก
แต่ข่อยย่าให้ท่านเข้าใจผิด นักเลงขี้ดเล็กมีอยู่สองชนิด นักเลงเล่น

ชนิดหนึ่ง นักเลงชนิดหนึ่ง ข้าพเจ้าต้องนับว่าข้าพเจ้าอยู่ในชนิด
ที่สอง พวกนักเลงชนิดข้าพเจ้านั้นมีอยู่หลายคน เพราะห้องบิลเลียด
เป็นห้องสหายห้องหนึ่งในสโมสร เรียกของรับประทานง่ายก็ ยังมีอยู่
อีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นข้อสำคัญ ในห้องหนึ่งล้อม้ายคิดไว้ว่า “เงย”
ทิวโค ถ้าใครคาไม่บอกเป็นต้องแลเห็น เมื่อเห็นแล้วก็ออกรู้สึก
เป็นของจำเป็นที่จะต้องทำตาม ก็คนเรามีอยู่หลายอย่าง ที่จะหยก
ปากไคนั้นแต่ละเวลาอันหนึ่ง พวกสมาชิกลสโมสรนั้นโดยมากเป็น
คนจำพวกที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้ว ถึงแม้จะมีพวกที่ชอบอ่านหนังสือแล
ชอบเงย ๆ อย่างที่ไม่ใช่พวกที่ไปสโมสรเสมอ เพราะฉะนั้นห้อง
หนังสือจึงไม่มีใครเข้าไป บางคนถึงไม่ทราบเลยว่าในห้องหนังสือมี
อะไรอย่าง ทรายแต่ว่ามีห้องอยู่ห้องหนึ่งซึ่งมีมายึดไว้ว่า ห้องหนังสือ
เท่านั้น แลพอเห็นมายึดก็เลยให้ไกล เพราะคนจำพวกนั้นก็หนังสือ
ไม่มีใครสมัครอยู่ใกล้กัน ถ้าจะเขียนหรืออ่านอย่างก็เฉพาะเวลาที่จำเป็น
แท้ ๆ เออข้าพเจ้าพูดเพื่อจะไปเสียแล้ว คงจบเรื่องเสียที

วันหนึ่งข้าพเจ้าไปสโมสร ตรงไปห้องบิลเลียดตามเคย มีพวก
นักเลงบิลเลียดทั้งสองชนิดมาประชุมอยู่มากแล้ว เพราะวันนั้นเป็น
วันเสาร์ ข้าพเจ้าก็ตรงเข้าไปนั่งลงที่เก้าอี้ยาวสำหรับคูบิลเลียด แล้ว
ถามว่าเขาพูดเรื่องอะไรกัน

นายสาย.— กำลังพูดกันถึงเรื่องนำหนักของคน

นายพร.— แก่อ่าเชอ เขาพูดกันเรื่องนำหนักของฉันทันคนเก็บวแหละ

ข้าพเจ้า.— ก็ไม่น่าประหลาด เพราะแก่เป็นคนหนักกว่าคน
(นายพรนี้ใครเห็นใครก็ทักว่าเป็นคนมีเนื้อมาก เก้าอี้ในสโมสรนายพร
นั่งได้แต่เก้าอี้ยาวเท่านั้น เพราะเก้าอี้อื่น ๆ เล็กไปทั้งนั้น)

นายพร.— คนที่หนักกว่านั้นม่ถมไป

นายสาย.— ตามหน่อยเถอะ เอาแต่เพียงมีข้าง อย่าให้ถึง
ม่ถมไป

นายพร.— ถมไปจริง ๆ

นายโสม.— แก่เกินไปเห็นที่จะเหน้อยพิลึก เหมือนแยกกัน
เนื้อติดตัวไปด้วยกันหนึ่งออกโตยงัน

นายพร.— ฉันทักว่าคนที่มีแต่หนึ่งหุ้มกระดูก รูปร่างราวกับ
ตักกระแตน (นายโสมเป็นคนตรงกันข้ามกับนายพร)

นายสาย.— ขอที่ ๆ อย่าเถียงกัน ประเด็ยวกรรมการจะบรรทัก
ช่อพวกเราหมด

นายเซอ.— ตามจริง ๆ เอะพอพร ถ้ามีขาอะไรก็นให้ผสมได้
แกจะไม่กินเที่ยวหรือ

นายพร.— ถ้ากินเข้าไปแล้วกลายเป็นคูนไม่ลึบไปจะว่ายังไง.....
ฮือ ยานิคคนนู้นจกแล้ว ฉันทเห็นจะไม่ต้อขังการหละ

นายโสม.— (ออกวัย) เฮียชคว่านกินจนหมดขวด แล้วเรียก
หาอีก

นายสาย.— เคียวจะเรียกยามเข้ามานี้ ต้องการไปตีศจริง ๆ ก็ได

นายเชอ.— เมื่อวานฉันเองแหละฉันไปที่ร้านแขก ริมสี่ก
เสาซึ่งข้า พยขาขนานหนึ่งเรียกว่ายาตัวเขา นี้จะซอมาฝากพ่อพรแล้ว

ข้าพเจ้า.— ร้านไหน แกจำได้ไหม

นายเชอ.— ร้านนาโคคาฮาชิโย

ข้าพเจ้า.— ยาเป็นยังง

นายเชอ.— เป็นผงสีเทา ๆ ฉันถามแขกเขาว่ากินอย่างไร เขา
ว่าต้องละลายน้ำ แต่จะกินทีละเท่าไรเขาบอกไม่ได้ เพราะตำราหาย
เสียแล้ว เขายังเขียนหนังสือไปขอใหม่อยู่

ข้าพเจ้า.— มันก็น่าลองนะ ยังไงพ่อพร

นายพร.— ให้ใครลองก่อนเถอะ ฉันกลัวตาย

นายเชอ.— ตายหนะเห็นจะไม่ตายหรอก แต่ถ้ากินเข้าไปมาก
จะผอมเกินต้องการไปบางทีจะเป็นได้

พวกนี้เท่านั้นแล้วก็เลยพวกนี้เรื่องอื่นต่อไป พอถึงเวลาอันสมควร
ต่างคนต่างกลับไปบ้าน ข้าพเจ้ากลับไปเข้านอนแล้วยงนั่งถงยาตัวเขา
นั้นต่อไปอีกจนเลยหลับไป

ข้าพเจ้านั่งอยู่ในบ้าน อ่านหนังสือเล่นอย่างสุขุขหรีไปพลาง ลึกคร
หนึ่งคนใช้ข้าพเจ้าเข้ามาบอกว่า คนใช้นายพรมาหา ข้าพเจ้าก็ลุกออก
ไปห้องนอก เห็นนายชิตคนใช้นายพรหน้าตาตันทนนั่งคอยอยู่ ข้าพเจ้า
จึงถามว่ามีธุระอะไร นายชิตตอบว่า นายพรให้เชิญข้าพเจ้าไปหาที่บาน

สักหน่อย ข้าพเจ้าจะชักใช้ให้ได้ความว่านายพรเป็นอะไรก็ไม่สำเร็จ เพราะนายชิตตกใจเสียเหลือประมาณ จนพูดภาษามนุษย์แทบไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าเห็นว่าจะได้ตามข้อไปก็เสียเวลาเปล่า จึงรีบให้ผู้ภรรดาตรงไปบ้านนายพร

เมื่อถึงนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็ตรงขึ้นไปตามเคย พอถึงห้องนั้น นายชิตบอกข้าพเจ้าให้คอยอยู่ครู่หนึ่งก่อน แล้วตรงไปที่ประตูห้องนอน แลร้องตะโกนเข้าไปว่า ข้าพเจ้ามาแล้ว ข้าพเจ้ายืนอยู่ริมประตูได้ยินเสียงกุกกัก ๆ ประคองตัวอะไรต่ำลงมาตามฝา พออีกสักครู่หนึ่งได้ยินเสียงดังเหมือนอะไรตก แต่ที่ประหลาดนั้นคือเสียงไม่มาจากพื้น แต่มาจากเพดาน ข้าพเจ้าตกใจลง นายชิตให้หุ้กไปแล้วก็เปิดประตูแม่เจ้าไว้อย่างไร ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้เห็นด้วยตาข้าพเจ้าเอง และมีใครมาแล้วให้ฟังคงไม่เชื่อ นายพรไม่ได้นั่งอยู่หรือยืนอยู่ เกาะอยู่ที่เพดาน สักครู่หนึ่งข้าพเจ้ารู้สึกว่ามันแกว่งกระดิกไม่ได้ เมื่อพูดออกแล้วข้าพเจ้าจึงถามว่า

“ เอ๊ะแกนั้นเล่นตลกอะไร ”

นายพรมองดูข้าพเจ้าจากเพดานแล้วตอบว่า “ ตลกอะไรไม่เห็นสนุกเลย บิดประตูเสียก่อนเถอะพ่อคุณ ”

ข้าพเจ้าขยับประตูแล้วยืนมองดูนายพร จึงเห็นว่ามือไม่ได้เกาะอะไรเลย แต่หลังติดอยู่กับเพดานราวกับยึดติดกาไว้ ข้าพเจ้าหมกขมัญญาที่จะแปลออก จึงถามว่า “ นี่งัยไงกัน ”

นายพรทรางแล้วตอบว่า “อ้ายยาตัวเขานั่นนะซี”

“อะยังงี้ คุณยังไม่เข้าใจ”

“แกจำไม่ได้หรือ ยาท่พ่อเชื่อพูดถึงทสี่โมสรนะ”

“เฮอจำได้ละ”

“นั่นแหละ พอฉันกลับมาจากสโมสร ก็แะไปซื้อมาชวคหนึ่ง”

“ไหนดว่าเปนมงยังงี้ละ”

“เปนมงก็มี ที่เขาทำเปนน้ำก็มี อย่างที่ฉันไปซื้อมานะเปนอง
น้ำ เจ้าคนชายเขาเรียกว่าตึงเซอะไรก็จำไม่ได้ เขาว่าอย่างตึงเซอ
นั้นแรงกว่าอย่างมง ฉันก็คว้าเฮามา พอตึงเข้าก็ลตึงกินเข้าไปช้อนกาแพ
หนึ่งก่อน พอกินลวงลาคอเข้าไปก็รู้สึกเขาโหยง แล้วก็เขาลงทกที่
ในประเคียวไม้เรื่อตัว ตัวนั้นก็ค่อย ๆ ลอยพ่นพ่นขึ้นไปคล้ายลูกบย
กรรอกนำกรวด จนตกเพดาน

ข้าพเจ้ามองคนนายพร แกท่าคาปริบ ๆ หน้าเฉยเหมือนนั่งอยู่
กับพ่น แล้วทวนไปจนถึงที่แกเปรียบตัวแกเปนมงบย อดหัวแะ
ไม่ได้ปล้อยก้ากใหญ่ นายพรออกเคืองข้าพเจ้า แล้วพูดว่า

“ฉันไม่เห็นมีอะไรน่าขันเลย”

ข้าพเจ้ารีบตอบว่า “จริง ๆ ไม่ขัน”

แกกลับย้อถามว่า “ก็แกจะคิดยังงี้ละ”

ข้าพเจ้าตอบว่า “ฉันไม่ใช่หมอนนั้น”

“ไม่ใช่ ฉันไม่ได้ตามแกมาเพราะเปนมคเปนมอนนั้น คามแก
มาเพราะแกเปนมอนรักอย่างยิ่งของฉัน”

ข้าพเจ้านึกประหลาดใจที่แก่นขำพเจ้าว่าเป็นเพื่อนรักอย่างยิ่งของ
แก เพราะที่จริงข้าพเจ้าเข้าใจว่าข้าพเจ้าเป็นแค่เพียงคนชนิดที่แกเฉย ๆ
ไม่รักไม่ชัง แต่ข้าพเจ้าก็ไม่อยากเถียงแก

“ก็พ่อพระจะให้ฉันทำยังไงละ”

“ออกความเห็นไปหน่อยซิเน้า พ่อคุณเถอะ”

“นี่แกกินข้าวแล้วหรือยัง”

“จะกินยังงี้ได้ มันยังไม่ติดอกกับพนักไตเสียแล้ว คอยคนะ”

พอพูดถึงนั้นแล้วแกก็ต่ำลงมากตามเส้า มือเกาะเส้าแน่น ค่อยเห็นขลุ่ย
ตัวลงมาจนถึงพนัก ก็เป็นอันเรียบร้อยดี แต่พอขลุ่ยมือตัวแกก็ลอย
กลับขึ้นไปติดเพดานตามเดิม ข้าพเจ้านึกขึ้นแต่กลั้นหัวเราะไว้ได้ ที่จริง
เวลาแกลอยขึ้นไปนั้นช่างเหมือนลูกขบจริง ๆ ขอให้ท่านนึกดูดิกลูก
ขบลูกโตลอยเทิงขึ้นไปไม่น่าขึ้นหรือ ข้าพเจ้านึกรำคาญว่านายพรแก
ยังไม่ได้รับประทานข้าว จึงตั้งใจคิดทางที่จะให้แกรับประทานข้าวได้
นึกอยู่ครู่หนึ่งแล้วข้าพเจ้าจึงตรงเข้าไปที่ตู้ผ้า หยิบผ้าขาวม้ามา ๒ ผืน
แล้วขอกนายพรให้แกจัดการต่ำลงมา แกก็ต่ำลงมาอีก พอถึงพนัก
ข้าพเจ้าก็จับตัวแกทางข้างเคียงนอน ผูกแกไว้กับขาเตียง ในระหว่าง
เวลาที่ข้าพเจ้าทำเช่นนั้นอยู่ รู้สึกเหมือนคังลูกขบใหญ่ ๆ ข้าพเจ้าจึงเรียก
เข้ามาให้รับประทาน แหมแกรับประทานจริง ๆ ครั้นอิ่มแล้วแกจึงพูดว่า
“นี่แกจะคิดยังไงต่อไป ที่จะผูกฉันไว้ยังงี้เสมอ เห็นจะเป็น
เห็นขตายนะ”

“ทำไมแกอยู่ตึกเพดานสยายกว่าหรือ”

“อ้อ สยายกว่า”

“ก็ถ้ายังงั้นจะต้องแก้ไขอะไรอีกล่ะ” แก่ก็กล่าวคนอื่น ๆ เช่นกอง
ไปไหนไม่ต้องเคียว

“แกไม่เข้าใจ ฉันไปไหนหาจะไปไม่ได้หรอกนะ ต้องใช้มือเหี่ยว
ฉันจะเหี่ยวเหี่ยวถึงไปเสมือได้หรือ ถ้าฉันยังลอบขงงอยู่ฉันมีไปไหน
นอกบ้านไม่ได้หรือ”

“ก็จริงอยู่”

“ก็แกจะคิดขงงล่ะ”

“จะไม่มียาแก้ที่เหี่ยวหรือ”

“ฉันจะลองไปตามคที่ร้านเจ้านาโคคาอาลึโย”

“เออพ่อคุณรีบไปหน่อยเถอะ”

ข้าพเจ้าจัดการแก่นายพรให้แกได้ลอบกลับขึ้นไปตึกเพดานตามเดิม
แล้วรีบไปร้านแซกนาโคคาอาลึโย แซกควนายห้างพอเห็นข้าพเจ้า ก็ออก
มาต้อนรับตามเคยของเขา ข้าพเจ้าก็กับแซกนายห้างจึงพูดโต้ตอบกัน
ดังต่อไปนี้

“นายห้างขายยาควเขาให้นายพรไปไม่ใช้หรือ”

“ยังงั้น ฉันขายให้ไปชวคหนึ่ง”

“เป็นยาอะไรนะ ของหมอไหน”

“ของหมอแซก พี่ชายฉันเขาส่งมาให้จากอินเดีย เขาไปได้มา
จากโยคีคนหนึ่ง”

“เขาบอกมาว่าอะไร”

“เขาบอกว่าเขาน่ากินให้ตัวเขา”

“เขายังไง”

“ก็แปลว่าให้เนอมน้อยลงนะซี”

“ข้อเท็จจริงมันไม่เป็นเช่นนั้นนะซี นายพรกีนยาของนายห้างเข้าไป
แล้ว เนอมน้อยลงไปเลยสักกิดเดียว —”

“ก็ฟังชอไปเมือวานนี้”

“ฟังฉนก่อนซี เนอไม่ลดจริง แต่หน้าหนักลดเสียเหลือเกิน เทียว
นายพรกลายเป็นลูกขยไปเสียแล้ว”

“อะไร”

“ยังงั้นซี ตัวเขาอย่างประหลาท เทียวหนักขึ้นไปลอบคิคเพดานอยู่
แล้วจะว่าอะไร”

“แต่เกิดมาฉนไม่เคยไต่ยนิใครเป็นยังงเลย”

นายห้างชักผ้าเช็ดหน้าออกมาเช็ด ทำทางคู้ไม่สขายมาก

“นายห้างมียาแก้ไหมล่ะ”

“ไม่มี”

ข้าพเจ้าสนใจจำต้องกลับไปบ้านนายพร ไปกลางทางนึกอะไรขึ้น
อย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงแวะเข้าไปชอตะกั่วก้อนใหญ่หลายก้อนขึ้นรถไป
ด้วย พอถึงข้าพเจ้าก็ให้คนขนขึ้นไปบนห้อง พอข้าพเจ้าไผล่เข้าไป
นายพรแสดงความยินดีมาก แลถามว่า

“ยังง ใ้ไ้มาแล้หรือ ”

“ ยาน่ไม่ม่ ”

หนานายพรสลคลงไปทันท

“ ตาย ตาย นลนจะตองเป็ลคขยอย่งงตลคคชวคทวอ ”

“ ไม่ตองทวอก นม่ของอนมาแกแล้ แกลงมาหาอนเถอะ ”

นายพรต่ายเป็นตูกแกลงมาจนถงพน ข้ำพเจ้าหยบเสอมาใ้แก
สวม แล้หยบกอนตะก้วยญลงไปในกระเป้เสอที่ลเกอนสองกอน

“ ไ้หลองปลอยมือทหรือ ”

นายพรปลอยมือ ควก็ลยชนไปพอยูกลาง ๆ ทอง ไม่ถงเพทาน
เออ กคิ ท้าทางจะล้สำเร็จ นายพรเองก็ยมืออก ข้ำพเจ้าชนยนชนเกอช
คคควแกลงมาจนถงพน ใ้แกยกเสอเตยงไว้ แล้เคมตะก้วยลงไปอื่ก

“ รู้ลคหนกหรือยงพอพร ”

“ นค นค ”

ข้ำพเจ้าเคมอื่ก คอยระวังใ้หน้าหนกพอดวงเท่า ๆ กนสองข้าง
เคมเรอยไปจนนายพรรู้ลคว่าไม่ตองยคแน่น ข้ำพเจ้าก็หยค

“ ลองปลอยทหรือ ”

นายพรปลอยมือ ควก็อยกยท

“ ถ้จะไ้การ ไ้หลองเคมทหรือ ”

นายพรก็เคมไปไ้สขาย ๆ เหมอนชรวมค ลองน่ง นอน ยน เคม
ก็เรยบรอยทคชวคชวค นายพรห้วระเกาก ๆ รวกยเค็ก ๆ ไ้ชองเล่น
ที่ถุกใจ ควงเข้มากอกข้ำพเจ้าแล้พทว่า

“พ่อคุณ ความกึกก้องจริง ๆ”

เมื่อแกกอดข้าพเจ้ารู้สึกว่ เนื้อแกยังอุ่นเหมือนแต่ก่อน
ประหลาดจริงที่ยานไม่ทำให้เนื้อลดลง แล้วทำไมจึงทำให้ตัวเขาไปได้ถึง
ปานนั้น นายพรพดต่อสู้ไปว่า

“ฉันเห็นจะกินยานนั้นมากไป บางทีเขาจะให้กินแต่หยกเดี่ยวสอง
หยกเท่านั้น ไทน์แกลองคุมึงทีหรือ”

“ช่างเถอะยะ ฉันเขาพอดอยู่แล้ว”

“กินแต่หยกเดี่ยวสองคทีเถอะ”

“ไม่กินละ ถ้าฉันลดยชขึ้นไปโคนเพคานฉันจะเจ็บ ฉันไม่มีเนื้อ
เปนมอนรวิเหมือนแก”

“เฮอ น้อออกไปข้างนอกจะเปนยังงั้นนะ”

“ก็คงไม่เปนไร”

“ลองไปในสวนกันหรือ”

“ไปสิ”

ข้าพเจ้ายังไม่ไว้ใจ ฉวยตะกั่วคีมมือไปด้วยอีก ๒ ก้อน นายชิต
คนใช้นายพรนั่งอยู่นอกห้อง เห็นนายเถีรออกมาหนึ่งแลคคตลิ่ง ข้าพเจ้า
กวัคมือให้ตามไปด้วย แลส่งตะกั่วให้เถีร พอดออกไปถึงสวนแล้วก็ไม่
เปนอะไร นายพรแต่แรกก็ระวังตัวเคีรซ้ำ ๆ แต่พอเห็นไม่เปนอะไร
ก็เคีรเร็วช่นจงดวง นายพรวังนำช่นจริง ๆ เนื้อกระเพอม ๆ แต่วัง
เร็วกว่ารูปมาก นายพรหิวระะแล้วพูดว่า

“แห่มคัจฉิง ฉนวิ้งไม้ไทวมา ๑๕ ปีกว่าแล้ว น้อะไรวิ้งไค้คล้อง
แคล้ววาวกั๊เมือเต็ก ๆ”

แล้วแกก็ไ้ยวิ้งไปอีก ก็ไม่เห็นคัไม่เห็นอบเลย มีหน้าซ้า
กระโศกลอย ๆ ซ้าพเจ้าเห็นน่ากลัวอนตราย จึงร้องว่า

“ระวิ้งนะพ่อพร ตะกั๊วะตก”

พอพูดซาคำลางนายพรกระโศกเหยิงอย่างไรไม่ทราบ เสียงแควก
ตะกั๊วะตกจากกระเป๋ากราว ซ้าพเจ้าจึงเห็นว่ากระเป๋าชาค ซ้าพเจ้าจึง
เข้าไปจับตัว ที่ไหนเล่านายพรลอยพันศัรมะซ้าพเจ้าไปแล้ว ซ้าพเจ้า
ตกตลงนายพรก็ลอยสูงขึ้นไป ๆ จนแลเห็นตัวเล็กนิกเคี้ยว แล้วที่จะตก
ลมจึงลอยเลื่อนไปทางทิศเหนือ ต่อเห็นตงนนแล้วซ้าพเจ้าจึงหายตลง
เสียงจึงออกร้องตะโกนสตะเสียง

“พ่อพร” “พ่อพร”

ซ้าพเจ้ากระโศกซ้ามวิ้งสวนวิ้งตามไป

๗ เรื่องรายงารการประชุมปาติเมนตัสยาม

เมื่อเร็ว ๆ นี้ซ้าพเจ้าอ่านหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งพบ “เมือ
ไรหนอ” ต่าง ๆ ซ้าพเจ้าเป็นคนชอบอ่าน “เมือไรหนอ” เพราะธรรมคา
คนทรู้สึกคนว่าโง่ ย่อมพอใจชมบุญผู้ฉลาด ซ้าพเจ้าเชื่อนั่นนออยู่ว่า
ท่านผู้ถาม “เมือไรหนอ” นั้นต้องเป็นคนฉลาด ถ้ามีคนนทไหนจะ
คู้ยหาข้อความเก้ง ๆ มาถามได้มากมายเช่นนั้น ข้อที่ขี้ใจซ้าพเจ้า

ที่สุด คือข้อที่ถามว่า “เมื่อไรหนอเราจะมีปาลิเมนต์” จริงที่เคียว
ทำไม เราก็คิวไลซ์แล้วจะมีปาลิเมนต์ข่างไมไ่ใดที่เคียวหรือ แต่ยั้ง
ยังมีไต่.....

วันนั้นเป็นวันร้อนมาก ข้าพเจ้านอนอ่านหนังสือพิมพ์เวรชชขาย
อยู่ ก็พอได้รบคำสั่งท่านสภาอธิการให้ไปฟังการประชุมในปาลิเมนต์
เรื่องงบประมาณทหาร ข้าพเจ้าก็รีบเตรียมตัวไป เมื่อข้าพเจ้าออกจาก
บ้านนั้นย้ายสัก ๕ โมงแล้ว เพราะฉะนั้นต้องรีบร้อนมาก ที่ประชุมมีค
ตั้งแต่ย้าย ๓ โมงแล้ว ข้าพเจ้าไปก็ตรงไปที่เฉลี่ยงสำหรับพวกหนังสือ
พิมพ์ เห็นแผ่นกระดาษวางอยู่บนโต๊ะทุก ๆ โต๊ะ เขียนชื่อหนังสือพิมพ์
ไว้ ข้าพเจ้าตรงไปที่มีกระดานเขียนชื่อ “ทวีปัญญา” แล้วนั่งลง
เมื่อข้าพเจ้าไปถึงท่านอรรคมหาเสนาบดี (ไปรม์มินิสเตอร์) กำลัง
ชี้แจงเรื่องงบประมาณน้อย ข้าพเจ้าบรรทกคำพูดของท่านพวกเมม
เบอร์ต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

อรรคมหาเสนาบดี.— “ตั้งแต่ตั้งเดิมมา การทหารนับว่าเป็น
สิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นธรรมดาศาชาติใดที่มีความประสงค์จะเป็นไทย
ย่อมต้องคิดการป้องกันบ้านเกิดเมืองขึ้น โบราณราชประเพณีท่านจึง
ได้จัดให้บรรดาชายฉกรรจ์เป็นทหารทั้งสิ้นไม่เว้นหน้า.....”

นายเกศ.— ข้าพเจ้าขอรับรองในชื่อที่ท่านอรรคมหาเสนาบดีกล่าว
ข้าพเจ้าอาจชักจูงสิ่งซึ่งจะให้เห็นเป็นพยานได้ดังนี้ คือ เมื่อครั้งสมเด็จพระ
พระนารายณ์.....”

ประธาน.— (สยเกอว์) “รอก่อน รอก่อน ยังไม่ถึงเวลาที่ท่านจะแสดงโวหาร”

อรรคมหาเสนาบดี.— ข้าพเจ้ากล่าวอย่างบรรดาชายฉกรรจ์ต้องเป็นทหารทั่วหน้า ก็เมื่อแต่โบราณกาลยังเป็นเช่นนั้นแล้ว ทำไมในกาลบัดนี้เราจะขยับขยับหรือ ก็การทหารซึ่งเป็นการสำคัญครั้งนั้น ครั้งนี้ไม่สำคัญหรือก็สำคัญเหมือนกัน ถ้าเรากดลงเห็นเช่นนั้นแล้วเราจะควรทำอะไร ก็ควรต้องคิดอ่านบำรุงการทหารให้เจริญเทียบทันชาติอื่น เขาข้างจึงจะถูก แต่ก่อนอำนาจเป็นใหญ่ จะจัดการสิ่งใดก็ล้วนจะสำเร็จได้เพราะอำนาจ เที่ยวนอะไรเป็นใหญ่ เงินเป็นใหญ่ไม่ใช่หรือ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วที่ประชุมคงจะเห็นได้ว่า ถ้าประสงค์ความเจริญของทหาร ซึ่งเป็นความเจริญของบ้านเมืองแล้ว ก็ต้องช่วยให้รัฐบาลได้จัดการทหารให้ดำเนินไปโดยสะดวกตามที่ใดก็ได้ และได้อ่านให้ท่านฟังแล้ว ขอให้ที่ประชุมพร้อมกันอนุญาตให้รัฐบาลใช้เงินแผ่นดินสำหรับการทหารตามที่ขอขึ้นเถิด

นายเกศร์.— ข้าพเจ้าขอกล่าวแสดงให้แจ้งเหตุผลว่า เหตุไรข้าพเจ้าจึงรยของลงเนื้อเห็นด้วยกับท่านอรรคมหาเสนาบดี ในที่นี้ข้าพเจ้าจะขอเล่าเรื่องราวของสมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชเจ้า สมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชเจ้า คือเป็นพระเจ้าอยู่หัวครองสิริราชสมบัติอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยาคือกรุงเก่า กรุงเก่าคือสมเด็จพระเจ้ารามธิบดีทรงสร้าง สมเด็จพระเจ้ารามธิบดีคือที่เรเรียกกันว่า พระ

เจ้าชู้ทอง พระเจ้าชู้ทองนเสด็จมาจากเมืองเทพนคร เพื่อเสด็จมาหาท
สร้างพระนครใหม่ พระนครใหม่นี้คือกรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยาคือ
กรุงเก่า สมเด็จพระนารายณ์ราชาธิราชนั้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินเสวยราช
สมบัติตั้งกรุงเก่าองค์หนึ่ง ชื่อนี้มีหลักฐานแน่นอน คือได้ความจาก
จดหมายเหตุของเจ้าแม่วัคคีสิต เจ้าแม่วัคคีสิตได้จดหมายเหตุเรื่อง
ราวไว้พิสดารเป็นราชประวัติกรุงเก่า มีข้อความแปลกประหลาดก็ยิ่งกว่า
ข้อความที่มีอยู่ในพระราชพงศาวดารกรุงเก่าที่ตีพิมพ์ไว้แล้วนั้นหลายพัน
หลายหมื่นส่วน ประวัตินี้แต่งโดยเจ้าแม่วัคคีสิต เมื่อจุลศักราช ๘๘๒ ปี
ต้นฉบับเดิมของจดหมายเหตุนี้อยู่ที่เวาเอคิเตอร์.....โอโย ซอรัย
ประธานโทฆเนลออกไป.....อยู่ที่ข้าพเจ้า ไม่ใช่แต่เท่านั้น ข้าพเจ้า
ยังมีสมุดภาษาฝรั่งเศสอีกเล่มหนึ่ง เรื่องสมเด็จพระนารายณ์ เรียก
ชื่อตามภาษาฝรั่งเศสดังนี้ คือ “ฮิศตอเตรอยนารายณ์” ดังนี้ หนังสือ
เล่มนี้แต่งโดยคนชาวชาติฝรั่งเศสคนหนึ่ง ซึ่งได้มาอยู่กับท่าน
เจ้าพระยาวิไชยเณทร์ เจ้าพระยาวิไชยเณทร์คือคนชาวชาติฝรั่งเศส
ชื่อเดิมชื่อ “ฟอลคอน” ดังนี้ ชายชาวชาติฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้แต่ง
หนังสือชื่อ ฮิศตอเตรอยนารายณ์นั้น เป็นคนชอบพอกันเคยกับท่านเจ้า
พระยาวิไชยเณทร์ ฟอลคอน หนังสือซึ่งแต่งโดยชายชาวชาติฝรั่งเศส
นั้น เป็นหนังสือฝรั่งเศส แปลโดยท่านสังฆราชบัลละกัวยิชย เป็น
ภาษาไทย หนังสือชื่อ “ฮิศตอเตรอยนารายณ์” ซึ่งแต่งโดยชาย
ชาวชาติฝรั่งเศสซึ่งเป็นคนชอบพอกับท่านเจ้าพระยาวิไชยเณทร์นั้น มี

ข้อความพิสดารน่าอ่านน่าฟังยิ่งกว่าที่มีในพระราชพงศาวดารกรุงเก่า
หลายร้อยเท่า ในหนังสือจดหมายเหตุแต่งโดยเจ้าแม่วัคคีสติกข์หนังสือ
ภาษาฝรั่งเศสนั้น มีกล่าวข้อความพิสดารถึงการเสด็จประพาสของ
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมาร มีสิ่งน่าอ่าน
น่าฟังอยู่มาก แต่ที่น่าประหลาดหนักคือมีเรื่องกล่าวถึงสมเด็จพระเจ้า
ลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมารเสด็จเที่ยวทรงชัชยานชนิดหนึ่ง
ซึ่งเป็นที่น่าพิศวงแก่ชาวกรุงเก่าแลชาวลพบุรีมาก คือสมเด็จพระเจ้า
ลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมารนั้น ใ้ทรงโปรดฯ ให้ชายชาว
ชาติฝรั่งเศสผู้หนึ่งเฝ้า ชายชาวชาติฝรั่งเศสนี้เป็นพ่อค้ามาตั้งห้าง
ค้าขายอยู่ที่ตำบลท่ากระโทมกรุงเก่า ชายชาวชาติฝรั่งเศสคนนั้นก็
กล่าวมาแล้วนั้น ใ้ให้นำยานอย่างใหม่มาถวายสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมาร เรียกตามภาษาฝรั่งเศสว่าตังนี่ คือ
“อโตโมไปล์” ตังนี่ ยานชนิดที่ฝรั่งเศสเรียกว่า “อโตโมไปล์”
นี้ คือเป็นรถชนิดหนึ่งซึ่งเริ่ไปด้วยไม้อาครียแรงม้าเลย ใช้อาครีย
น้ำมันมะพร้าวทำให้เกิดเป็นแก๊สขึ้น เริ่ไปเปรียบคล้ายรถไฟที่มีอยู่
เดี๋ยวนี้ รถชนิดที่ฝรั่งเศสเรียกว่า อโตโมไปล์นี้ สมเด็จพระเจ้าลูก
ยาเธอ เจ้าฟ้าพระนารายณ์ราชกุมาร ใ้ทรงประพาสพอพระทัยเสด็จ
ไปเที่ยวแต่จำเพาะข้าหลวงเดิม ๘ คน คุณเล็ก ๑ คุณปาน ๑ ทั้ง ๒ คน
นี้เป็นบุตรหม่อมเจ้าบัวพระนมเอก นายทองคำบุตรเปรมพระนมรอง ๑
นายสังบุตรเจ้าพระยาพิษณุโลก ๑ นายเรือง มอญ บุตรเจ้าพระยาราม

จตุรงค์ ๑ นายหวาน แหก บุตรเจ้าพระยาไพฑูริ ๑ นายน้อย ยะทิปะ
 แหก บุตรพระยาราชวังสัน แหก ๑ นายเอน บุตรพระยามหา
 อำมาตย์ ๑ นายขุนาค บุตรพระยาเพชรพิไชย ๑ รวมข้าหลวงเดิม
 ที่พอพระทัย ๘ นายด้วยกัน แต่ข้าหลวงเดิม ๘ คนนั้นล้วนเป็นเด็กมี
 อายุคล้าย ๆ กันก็ยสมเด็จพะเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าพระนารายณ์ราช
 กุมารทั้งนั้น..... ”

ผู้ส่งข่าวของเราไม่ได้จับคำพูดของนายเกศร์ต่อไป เพราะแต่ไม่
 เห็นว่ามีข้อความเกี่ยวข้องกับขงประมาณทหารอย่างไร ส่วนนายเกศร์
 นั้นพักเรอไปประมาณเกือบชั่วโมงหนึ่ง

ประธาน.— “ข้าพเจ้าฟังท่านสมาชิกรมานานแล้ว ก็ยังไม่เห็น
 กล่าวข้อความอะไรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังปรึกษากันอยู่เลย ”

นายเกศร์.— “ถ้าท่านยอมให้ข้าพเจ้ามีเวลาอีกหน่อย ข้าพเจ้า
 ก็จะได้ตั้งใจพยายามที่จะกล่าวถึงทหารเมื่อครั้งสมเด็จพระนารายณ์เป็น
 เจ้า ตามที่หมากล่าวถึงในประวัติ แต่งโดยเจ้าแม่วัดคฤสถิตกับ..... ”

เสียงจากหลังประธาน.— “เลิกที เลิกที ”

นายเกศร์.— “ข้อความในประวัติแต่งโดยเจ้าแม่วัดคฤสถิต กับ
 หนังสือภาษาฝรั่งเศสชื่อ..... ”

เสียงจากหลังประธาน.— “พอแล้ว พอแล้ว ”

ประธาน.— “เจ็ย เจ็ย ”

นายเกศร์นั่งลงแสดงกิริยาไม่สู้พอใจนัก

ข้อ ๗ เราต้องการที่สุด ในท่านผู้ มีสติปัญญาแล้ววิชาเก่าแก่กว่าผู้อื่นจริง สำหรับเป็นผู้ช่วยแนะนำในราชการบ้านเมืองทั่วไปให้มีความเจริญโดยฉับไวทันเวลา

ข้อ ๘ เราต้องการที่สุด ในพวกเราให้รู้วิชาลึกซึ้งจริงๆ ทุกคนควรตั้งใจเรียนให้มีความรอบรู้ แม้อย่างน้อยเพียงเสมอศักราช

ข้อ ๙ เราต้องการที่สุด ให้ตัวเรามีความมั่งคั่งแม่หญิงทุกคนแลให้แม่หญิงได้มีความรู้วิชา แลมีความดีเท่าแก่บุรุษทั้งหลาย

ข้อ ๑๐ เราต้องการที่สุด ให้พวกเรามีความรู้ลึกในความรักชาติศาสนาแลประเทศที่เกิดของตน แลให้มีความฮายแก่ชาติชาวต่างประเทศ แลอย่าอวดดีเย่อหยิ่งว่าเรารู้อะไรมากแล้วพอแล้ว ไม่ต้องฟังเสียงใครอีก

ข้อ ๑๑ เราต้องการที่สุด ที่จะให้คนทั้งหลายเห็นว่าเราเป็นคนกล้าหาญหมั่นเพียรแลกตัญญูต่อชาติ แลเต็มใจที่จะรับหน้าที่ทำการใหญ่ทุกอย่างทุกสิ่ง

ข้อ ๑๒ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ประเทศบ้านเมืองอันเป็นที่เกิดของเราเป็นศิวิไลซ์โดยไม่ต้องอาศัยผู้อื่น นอกจากผู้ มีสติปัญญา กตัญญูต่อชาติศาสนาแลบ้านเมืองของเราเอง

ข้อ ๑๓ เราต้องการที่สุด ในการที่คนเราจะไม่ไว้ใจคนที่ดี แต่พูดอย่างคำหยาบคำราฝานโดยไม่มีจริงเลยนั้น

ข้อ ๑๔ เราต้องการที่สุด ให้ท่านทั้งหลายเห็นว่าแม้ผู้ปกครองที่ไม่ได้ มีแต่ไพร่พลเมืองก็ไม่ได้ ต้องมีทั้งสองจำพวก ต้องอาศัยกันแลกัน

ข้อ ๑๕ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ท่านทั้งหลายเห็นว่าทั้งผู้ปกครองทั้งไพร่พลเมือง ต้องอาศัยผู้มั่งคั่งบุญญาภคิญาต่อชาติ ช่วยแนะนำให้เคົงไปในมรรคาอันถูกต้อง

ข้อ ๑๖ เราต้องการที่สุด ที่จะให้ท่านทั้งหลายเห็นว่าร่างกายของมนุษย์ก็ สัตว์เดรัจฉานก็ ถ้าไม่บริบูรณ์ก็ย่อมไม่เป็นที่เจริญตา

ข้อ ๑๗ เราต้องการที่สุด ให้ท่านทั้งหลายเห็นว่าในสมัยนี้เมืองเรายังมีข้อบกพร่องสำคัญอยู่ คือยังไม่ได้ฟังคำแนะนำจากเดือนแห่งผู้มีวิชาจริงเช่นตัวเรา

ข้อ ๑๘ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ท่านผู้มั่งคั่งปกครองพวกเราทอดพระเนตรเห็นความดีความสามารถของผู้มีความดีความสามารถ

ข้อ ๑๙ เราต้องการที่สุด ที่จะให้ผู้มีความดีความสามารถจริงได้มีโอกาสจัดการจรรงทั่วไปแม้อย่างน้อยสัก ๓ วัน

ข้อ ๒๐ เราต้องการที่สุด ให้ผู้ที่มีทรัพย์ใช้เงินค่าหนึ่งสี่ของเรา

ข้อ ๒๑ เราต้องการที่สุด ให้ผู้ที่ยังไม่ได้ซื้อหนึ่งสี่ของเราคิดอ่านลงชื่อชอชนท

ข้อ ๒๒ เราต้องการที่สุด เพื่อให้ที่ประชุมนี้มีความเห็นตามเราผู้มั่งคั่งบุญญาภคิญาต่อบ้านเมือง

ข้อ ๒๓

เสียงจากหลังประธาน.— “ยังมีอีกข้อ”

นายทวน.— “ยังมีอีกสองสามข้อ ข้อ ๒๓”

เสียงจากหลังประธาน.— “เราต้องการที่สุดที่จะฟังคนนอนพูด”

นายทวน.— “ข้าพเจ้าขอให้ท่านผู้เป็นประธาน ได้ โปรดใช้
อำนาจให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพูดให้จบ”

ประธาน.— “ได้ แต่ขอให้ท่านพูดในประเด็น”

นายทวน.— “ข้าพเจ้าก็พูดในประเด็นอยู่แล้ว”

เสียงจากหลังประธาน.— “เถียงนายก เถียงนายก”

ประธาน.— “เจี๊ยบ เจี๊ยบ”

นายทวน.— “ข้อ ๒๓ เราต้องการที่สุด.....”

เสียงจากหลังประธาน.— “ไม่จริง เราไม่ต้องการเลย”

เสียงจากที่อื่น ๆ.— “เลิกที เลิกที”

ประธาน.— (ตยโตะ) “เจี๊ยบ เจี๊ยบ”

อรรคมหาเสนาบดี.— “ข้าพเจ้าขอแนะนำว่าให้งดการแสดง
โวหารเสียที่มีฉันนี้จะเสียเวลามากไป”

นายทวน.— “อะไร ท่านอรรคมหาเสนาบดีจะบีบคั้นปากเมมเบอร์
ไม่ให้พูดที่เคียวหรือ นิสัยภาพแห่งที่ประชุมนี้ไปอยู่ที่ไหน นี้จะเอาคน
พูดถูก ๆ เข้าคุกอย่างแต่ก่อนหรือ”

เสียงพวกฝ่ายขวา.— “เลิก เลิก”

เสียงพวกฝ่ายซ้าย .— “ว่าไป ว่าไป”

ประธาน .— “เงี้ยบ เงี้ยบ”

เสียงพวกฝ่ายขวา .— “หยุด หยุด”

เสียงพวกฝ่ายซ้าย .— “พูดไป พูดไป”

เสียงพวกจีน .— “ลักทะบางลียบหาย”

ประธาน .— “เงี้ยบ เงี้ยบ”

เสียงพวกจีน .— “ลักทะบางซ่มเหงอ้า”

ก่อนไปต่างคนต่างพูดกันเองเต็มเสียง จนจับเนื้อความไม่ได้
 อรรถมหาเสนาบดีลุกขึ้นพูด แต่ไม่ได้ยินว่าพูดว่าอะไร ได้ยินแต่
 “เล็ก เล็ก” บ้าง “ว่าไป ว่าไป” บ้าง กับเสียงพวกจีนร้องตะโกน
 โลเล็ๆ ต่างๆ ลงปลายประธานลุกขึ้นยืนกวักมือ พลตระเวนรูปร่าง
 ลำสัน พวกนั้นเข้ามาล้อมพวกเมมเบอร์จีนออกไป คนอื่นเปล่งเสียงอือวาว
 กยระคึกกันเอะอะเหลือเกิน แล้วข้าพเจ้าก็ตกใจค้น หัวเราะเสียพักใหญ่

๘ นิทานกระตุ้ เรื่องตุ้กระตุ้น

เรื่องนั้นข้าพเจ้าขอออกกล่าวเสียก่อนว่าเป็นเรื่องไม่น่าเชื่อ ทั้ง
 ข้าพเจ้าก็ไม่รับประกันว่าเป็นเรื่องจริง แต่อย่างไร ๆ ขอท่านผู้ฟังจง
 วินิจฉัยในใจตนเองเถิด ถ้าท่านเห็นเป็นอย่างไรก็ตกลงเป็นอย่างนั้น ข้าพเจ้า
 ไม่ได้เกียงเลย จะขอแต่เล่าให้ฟังเท่านั้น

ยังมีชายผู้หนึ่งชื่อชะแล่ม มีฉายาเรียกกันว่า “ชะแล่มตุ้กระตุน” นายชะแล่มคนนี้เป็นบุตรผู้มีอินจะกิน ที่เรียกว่าผู้มีอินจะกินในที่นี้ เรียกตามตัวท่านผู้นั้นเอง แต่ถ้าจะให้ข้าพเจ้าแปลศัพท์ “ผู้มีอินจะกิน” ในที่นี้คงแปลว่า “ผู้มีเงินจนเกินใช้ แต่ยังไม่สิ้นความอยากได้อีก” ท่านผู้มีอินจะกินนั้นชื่อมาก นายชะแล่มเป็นบุตรคนใหญ่ นายมาก ตั้งใจไว้ให้รับมรดก แลรับตำแหน่งผู้มีอินจะกินแทนตนต่อไป หรือถึงแม้จะไต่เป็นขุนนางก็ไม่ขัดข้อง เพราะฉนั้นนายมากจึงได้จัดการเลี้ยง คุนายชะแล่มอย่างดีที่สุดที่จะกระทำได้

แรกเริ่มเดิมทีที่ตุ้กระตุนจะมาติดใจนายชะแล่มนั้นคือ วันหนึ่งเมื่อนายชะแล่มยังเยาว์อยู่ เล่นซนซนต่าง ๆ จนผ้าผ่อนมอมแมม พิเลียง เห็นเข้กโกกรจึงว่า “คุณนี่แหละจะเอาแต่ช่นน่ะแหละ จะนั่งนิ่ง ๆ มั่งก็ไม่ได้ คุณพ่อคุณแม่หรือก็ตามใจเลี้ยทกอย่าง ถ้ายวีปากขออะไรก็ได้ทกอย่าง ขอตุ้กระตุนมาเล่นเลี้ยมั่งก็จะดี” ที่จริงยายพิเลียงคนนั้นแกตั้งใจจะพูดว่า “ตุ้กระตุนตุ้กระตา” แต่แกพูดตกไปจริง ๆ ไม่แกล้งพูด คนเราเวลาพูดเร็ว ๆ พูดตกได้เท่ากับเขียนหนังสือ แต่นายชะแล่มไม่ทราบว่าพิเลียงพูดตก เข้าใจว่าพูดเป็นการจริงจึง พอกำลังจะถามต่อจะไปก็พะเอิญพิเลียงมีธุระลุกไปเลี้ยทางอื่น ฝ่ายนายชะแล่มนั้นก็เก็บเอาตุ้กระตุนมาทริตรองไปว่ารูปร่างเป็นอย่างไรหนอ คอยหาโอกาสถามพิเลียงอีกก็พะเอิญไม่มีโอกาส จนกระทั่งถึงเวลานอนก็ยังมีเก็บไปนอนตรองต่อไปอีกจนหลับไป

ครั้นรุ่งขึ้นเขารับล้างหน้าล้างตาแล้ว นายชะแล่มก็ลงไปข้างล่าง
 เรียกหาอ้ายถึก ๆ คนนั้นเป็นย่าวของพ่อ เป็นคนช่างเล่นช่างเล่านิทาน
 เพราะฉะนั้นนายชะแล่มจึงชอบอ้ายถึกมาก ยกให้เป็นสหายเอกแถมที่
 ปรีกษา วันนั้นอ้ายถึกเป็นยังงใจนอนซี้เซาเสียงจริง ๆ เรียกเท่าไร
 ไม่ขาน นายชะแล่มเหลือที่จะรอคอยอยู่เคออีกจึงตรงเข้าไปในห้อง เห็น
 อ้ายถึกนอนหลับกรนกรอก ๆ ก็ตรงเข้าไปเขย่าปลุกขึ้นแล้วถามว่า
 “อ้ายถึก ๆ เองรู้จักตุ้กระตุนใหม่วะ” อ้ายถึกง่วงงัวเงียตอบว่า “ตุ้กระตุน
 ตุ้กระตุนอะไรอะไรใครจะไปรู้จัก คุณเอาอะไรมาถามก็ไม่มีรู้” แล้ว
 อ้ายถึกก็พลิกตัวหลับตาใหม่ เพราะเมื่อคืนก่อนนั้นมันไปเที่ยวอ้อยจนึก
 มันเลยไม่อยากจะตื่น นายชะแล่มก็เขย่ามันอีกเท่าไรมันก็ไม่ลืมตา
 นายชะแล่มจึงใจต้องกลบขื่นไปนอนเรือนแล้วก็ไม่ทำอะไร ๆ อื่น ๆ จะต้องทำ
 มีเรือนหนังสือเป็นต้น ซึ่งทำให้ลืมตุ้กระตุนไปชั่วคราว

อยู่มาอีกหน่อยหนึ่งมีผู้มาหานายมาก มานั่งสนทนากันอยู่หน่อย
 แล้วจึงพูดกันว่า “เมื่อวานชนนบ้านผมไฟเกือบไหม้ตะเกียงหกทพาน
 พระเอิญผมมักไม่อยู่ อ้ายย่าวผมมัวตกตลิ่ง นั่งเป็นแมงตุ้กระตุนไปหมด”
 นายชะแล่มได้ฟังดังนั้นก็นึกในใจว่า “อ้อ ตุ้กระตุนมันเป็นแมลงนะ
 เองแหละ จะต้องให้อ้ายถึกไปหามาเล่นสักตัวหนึ่ง” แล้วก็วิ่งลง
 ไปข้างล่างร้องเรียกอ้ายถึก “อ้ายถึกเองไปหาแมลงตุ้กระตุนมาให้ข้า
 สักตัวเถิดนะ” อ้ายถึกทำหน้าที่เหลือแล้วถามย้อนไปว่า “แมลงอะไร
 นะครี” นายชะแล่มตอบว่า “แมลงตุ้กระตุน ๆ” อ้ายถึกหัวเราะ

แล้วตอบว่า “แมลงในโลกนี้ ผมเคยไต่กินข้อแล้วทั้งนั้น แต่อย่า
แมลงที่กระตุนนี่ยังไม่เคยไต่กินเลย มันจะไม่ไต่แมลงละกรรมังขอรับ”
นายชะแล่มก็รับว่า “ข้อ ขางที่ขาจะพังผืดไป ก็ถ้ามันไม่ไต่แมลง
มันเป็นอะไรล่ะ” อ้ายฉิกตอบว่า “ผมก็ไม่ทราบละขอรับ”

ตั้งแต่วันนั้นมานายชะแล่มก็เป็นโรคที่กระตุน ฝ้าแต่คิดถึง
ที่กระตุนรำไปทั้งกลางวันคืน แทบจะไม่ใช่เป็นอันกินอันนอน นายชะแล่ม
นั้นเป็นคนที่รู้สึกอึดใจว่าตนฉลาด เพราะฉะนั้นจึงไม่ยอมแสดงความโง่
ให้ปรากฏแก่คนทั้งปวงเลย ในชั้นต้นจึงได้แต่ตรองถึงที่กระตุนเรื่อยไป
พ่อแม่เห็นหน้าตาทำทางไม่สยบถามว่าเป็นอะไร ก็ยอกยัดไปต่าง ๆ
ไม่กล้าบอกความจริง เพราะกลัวพ่อแม่จะเสียใจว่าเป็นคนโง่ แต่
เป็นธรรมดาผู้ที่กำลังอยากจะรู้อะไรแล้ว ทำอย่างไรก็ไม่หายอยาก
เพราะฉะนั้นนายชะแล่มหนึ่ง ๆ รอฟังไป ไม่ได้ยินใครกล่าวถึงที่กระตุน
อีก ก็จำเป็นต้องถาม รู้สึกอึดใจว่าไม่ถามก็จะแตก การที่ถามนั้นก็
ได้รับตอบต่าง ๆ กันแทบทุกคราว ขางที่เขาที่หัวเราะเขาะ ขางที่
เขาก็โกธธว่าล้อเขา ขางที่เขาที่บอกอย่างนั้น ขางที่เขาที่บอกว่า
อย่างนั้น ตกลงเป็นอันไม่ได้ความแน่นอนให้เป็นที่พอใจได้เลย แต่
ถึงอย่างไร ๆ ก็ดี นายชะแล่มยังทางร่วมไม่ยอมถามบิดามารดาอยู่
นั่นเอง ยิ่งยิดความโง่อยู่อีก

ต่อมาบิดาก็ส่งนายชะแล่มไปโรงเรียน นายชะแล่มนึกดีใจว่าขางที่
ที่โรงเรียนเขาจะสอนให้ขางกรรมังว่าที่กระตุนนั้นคืออะไร จึงตั้งอกตั้งใจ

เล่าเรียนจนครุสมว่าขยันดี เป็นที่พอใจบิดามารดาเป็นอันมาก อยู่มาวันหนึ่งครุเขาอธิบายเรื่องอะไร ๆ ต่าง ๆ แล้วเขาก็กล่าวขานว่า ถ้าใครอยากทราบอะไรให้ถามซิน นายชะแล่มก็ลุกขึ้นเกือกรุ่ม ๆ เข้าไปโตะครุ ครุเห็นท่าทางซอซอกจึงถามว่า “อยากถามอะไร” นายชะแล่มตอบว่า “ผมอยากทราบว่าตุ้กระตุนนี่คืออะไร” ครุวันนั้นพะเอิญพันไม่สู้ดี เพราะมีศเคอร้อยอนชันไปตรวจโรงเรียนแล้วไม่พอใจครุคนนั้นไว้มาก พอนายชะแล่มไปถามถึงซินคังนึ่งก็เหมือนเอาไฟไปจี้มันนึ่ง นายชะแล่มใหญ่หัวว่าล้อ เลยจับมือไปตีเสี้ยด้วยไม้บรรทัด นายชะแล่มกลยไปนึ่งที่แลวกนึ่งว่า “อ้ายตุ้กระตุนนี่มันเป็นอย่างไหนขอพวกเราเอ๋ยซอซอซินเลยลูกดี”

คราวนี้เห็นท่าทางว่าจะถามคนอื่นไม่ได้ความแน่แล้ว จึงตกลงในใจว่าจะไปถามพ่อ แต่ นายชะแล่มเป็นผู้ที่ไม่รู้จักเลือกเวลา วันที่ตกลงไปถามนั้นพะเอิญโตนวันที่นายมากพันไม่คืออยู่เหมือนกัน เพราะการค้าขายไม่สะดวกเหมือนที่เคยเป็นมา เพราะฉะนั้นพอนายชะแล่มไปเอ๋ยถามถึงตุ้กระตุนซินนายมากก็โกรธแค้นเสียงแข็งว่า “อะไรโตนบ้านนึ่งจะเหลวไหลไม่รู้จักจับกสิ” นายชะแล่มเห็นท่าทางไม่ดีก็หลีกเลี่ยงไป พยมารคานึ่งอยู่ในห้องก็เข้าไปหา มารคาเห็นหน้าตาเศร้าอยู่จึงถามว่า “นี่ลูกเป็นอะไรไม่สบายหรือ” นายชะแล่มก็เล่าความให้มารคาฟังทุกประการ มารคากลยพูดว่า “ก็จริง ๆ แหละ ไปถามอะไรออกเหลวไหลยังงั้น”

แต่นั้นมา นายชะแล่ม ก็ตั้งใจว่าจะไม่ถามใครถึงตุ๊กะตุนอีกต่อไป แลจะศึกษาหนักออกหัวใจเรื่องตุ๊กะตุนเสียให้ได้ แต่หักอย่างไรก็ไม่สำเร็จ ออกันถึงตุ๊กะตุนไม่ได้เลย ฟังอะไรมันได้ ยินเป็นตุ๊กะตุนไปเสียหมด จนกระทั่งเรือไฟเคียวก็ได้ ยินเสียงแปน ตุ๊กะตุนไป ตกกลาง การที่ห้หัวใจให้ลมนั้นแลเห็นเสียว่าไม่สำเร็จ ต้องตกลงใจว่าจะรีบเรียนให้เร็ว เพื่อจะได้อ่านหนังสือคันเขาเอง

ในระหว่างอยู่โรงเรียนนั้น นายชะแล่มขยันในการเรียนมาก ราชการครุก็มีแต่ชมว่าขยัน แต่ตอนที่ท้ายมีก็มีแถมว่า “ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ที่ราชการว่า ข้าพเจ้าได้สังเกตคุณกิริยา แลอัธยาศัยของนายชะแล่มเห็นว่าเรียบร้อยแลประพฤติดี ทั้งกำลังร่างกายก็ดี ขยันขันแข็ง แต่มีเป็นบางครั้งคราวที่แสดงกิริยาอาการแปลก คือในยตาจ้องเลยข้ามศีรษะมนุษย์ไป เปรียบเหมือนมองดูอะไรไกลๆ แลใครพูดก็ไม่ได้ยิน ข้าพเจ้าพยายามจะถามว่าคิดถึงอะไรก็ไม่ได้ความ “อีกคราวหนึ่งอาจารย์เขียนมาในท้ายราชการว่า ” นายชะแล่มนั้นยังคงเป็นอยู่อย่างเดิม ยัดนี้กรุ่น ๆ ขึ้นแล้ว ฤจะหลงผู้หญิงที่ไหน ละกรรมัง ” นายมากได้รับราชการตั้งนักเรียกบุตรมาไล่เลี้ยง บุตรก็ไม่มีแรกลกขยัฏฐิเสษแข็งแรงว่าไม่ได้รักผู้หญิงที่ไหนเลย นายมากไม่เชื่อใจให้ย้ายเด็กสืบความต่อไป ข้ายัดพยายามด้วยประการต่าง ๆ ก็ไม่ได้ความปรากฏว่านายชะแล่มรักผู้หญิงที่ไหนเลย ฝ่ายบิดามารดา

ออกวิทก จึงตกลงกันพาตัวบุตรไปหาหมอฝรั่ง ๆ ตรวจแล้วบอกว่า นายชะแล่มไม่มีโรคภัยแรงอะไร แต่เห็นว่าทำงานมากก็น่าสงสารหน่อย จึงแนะนำให้หยุดพักทำการด้วยสมองเสียคราวหนึ่ง แลให้ไปเที่ยวเปลี่ยนที่ทางเสียด้วย

ท่านผู้มีอันจะกินก็ตกลงจัดการให้บุตรไปเที่ยวตามหัวเมือง ให้ย้ายถิ่นไปด้วย นายชะแล่มก็ยินดีไป เที่ยวไปตามหัวเมืองต่าง ๆ หลายหัวเมือง ไปถึงไหนนายชะแล่มก็เที่ยวความตามตลาด โดยความหวังใจว่าบางทีจะเจอตระตึงเข้าข้าง แลถ้าพบอะไรประหลาดที่ยังไม่รู้จักที่ไรก็ใจเต้นทุกครั้ง นึกว่านั่นคงเป็นตระตึงแน่ แต่พอดูตามได้ความว่าไม่ใช่ช่างเสียใจเสียประการไร บางทีถ้าเห็นว่าใครหน้าตาชอยมาพากลก็คิดสนิทเข้าไป แลก็ถามถึงตระตึง โดยมากเขานึกว่าล้อเขาเล่น บางทีเขากลับหาเอาว่าเป็นขำ หรืออย่างน้อยก็เขาตั้ง เทียบอยู่สักสามเดือนก็จำเป็นต้องกลับบ้าน ครั้นบิดาถามว่าไปเที่ยวมาเป็นอย่างไร สนุกหรือไม่ นายชะแล่มก็ตอบว่า “สนุกซอรัย สนุกพอใช้ เสียแต่...” บิดาถามว่าเสียแต่อะไรก็เลยไม่ตอบ ซักพูดโยเยไปเสียเรื่องอื่น ท่านผู้มีอันจะกินออกว่าคาญเรียกย้ายถิ่นมาถามว่า “เอ็งรู้ใหม่ว่าพ่อชะแล่มนี่ มีอะไรที่ไม่พอใจในเวลาที่ได้เที่ยวนี้บ้าง” อ้ายเด็กตอบว่า “ผมไม่ทราบเป็นแน่นอนซอรัย แต่ผมสงสัยว่าคงจะเป็นเรื่องตระตึง” นายมากประหลาดใจจึงถามว่า “ตระตึงอะไรวะ” อ้ายเด็กจึงเล่าเรื่อง นายชะแล่มเที่ยวหาตระตึงให้นายฟังทุกประการ นายมากได้ฟังจึงหัวเราะแล้วพูดว่า “พุทโธ ลูกเรานี้เป็นขำตระตึงนี่เองแหละซอรัยจริง ๆ”

ฝ่ายนายชะแล่มครั้นพคอัยกับบิดามารดาสักหน่อยแล้วก็บอกวารัฐ
 เหนอยลูกเข้าไปในห้อง ขนบนเตียงนอนมีอกำหน้าผากอยู่ สักครู่หนึ่ง
 แม่เลลาน้องสาวก็เข้าไปในห้อง เห็นพี่ชายนอนมีอกำหน้าผากอยู่เช่นนั้น
 ก็ตรงไปนั่งลงบนเตียงแล้วถามว่า “คุณพี่ ๆ เป็นอะไร เล้าให้พี่
 หน่อยเถอะ” แม่เลลานั้นเป็นน้องรักของนายชะแล่มอยู่ด้วย แล้วยังมา
 แสวงกิริยารักใคร่แลทำเสียงอ่อนหวานเช่นนั้น ก็อดที่จะบอกไม่ได้จึง
 บอกว่า “นี่แม่เลลา พี่นะมีความทุกข์เสียจริง ๆ เพราะพี่เป็นคน
 ไร้โชคชยยิ่งกว่าคนอื่นหมดในโลก” แม่เลลากระเถิบเข้าไปจนชิดพี่แล้ว
 ก็กอดแลพูดเป็นเสียงปลอบ ๆ ว่า “คุณพ่อย่านกยงนนิยงคุณพี่ไม่
 ไร้โชค มีความรู้พอตัวอยู่แล้ว” นายชะแล่มพูดเสียงเครือ ๆ ว่า
 “พูดไร ทำอะไรไม่ไร ก็อายตู่ตู่คนไหนใครเขารู้จักกันทั้งโลก พี่คน
 เคียวไม่รู้จัก” แม่เลลาได้ฟังพูดดังนั้นก็หัวเราะแล้วพูดว่า “ไร
 คุณพี่พลกจริง ตู่ตู่คนไหนเขาพูดกู่ตู่ตู่ต่ายังไรล่ะ” นายชะแล่มทล่ง
 ลูกขนย่นแล้วถามว่า “จริงหรือ ตู่ตู่คนไหน ๆ ไม่มีหรือหรือ”
 แม่เลลา ก็ตอบว่า “เซอฉนั้นเถอะ ตู่ตู่คนไหนกับตู่ตู่ต่านะมันคนกัน ตู่ตู่คน
 ไหน ๆ ไม่มีหรือ” นายชะแล่มนั่งลงบนเตียงแล้วพูดว่า พุทไรพุทไร
 ไปเที่ยวหาเสียออกแท้ ถามน้องเราเองก็จะไต่ความ” แล้วก็กอดขย
 แม่เลลาด้วยความยินดีเหลือที่จะพรรณนา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [5602-096]
โทร. 0-2215-3612, 0-2218-3557, 0-2218-3563
นางศรีนทิพย์ นิมิตรมงคล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พฤศจิกายน 2555
<http://www.cuprint.chula.ac.th>

